

३६७८

बल्लभ नीति.

छंद, छप्पा, कुंडलिया, कवित.

पतापत्तार.

व्यास. वल्लभराम सुरेश्वराम

कपासी अमिद्ध करनार.

शा. मनसुषराम भजनलाल.

आवृत्ति पीठ.—प्रत १२००

अमहावाह

“अंद्रोदय” प्रिन्टींग प्रेस.

संवत्. १९४५ सन् १९८५

किमत. ३. ०-८-०

સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ માં મ્હાફ્ટ પ્રમાણે રાજે
૬૫ મસિક્ક કૌમ્મે મ્વાધિન રાજ્યા છે.

મસ્તાવના

આ પુસ્તકમાં છંદ, છપા, કુંડળીયા, કવિત વિગરે છે. તેથી સંસારરૂઢી સમજવાનું અથવા વસ્તવાનું ચોખ્ખું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે. તથા જગતમાં યસ મળી છેવટ મોક્ષ પ્રાપ્ત થશે કારણ કે આ પુસ્તકમાં નીતી સખંધી તથા મનને આનંદ ઉપજે તેવી ખીનાનું વીવેચન કરવામાં આવ્યું છે. વળી આ ચોપડીનો માહિતગાર માણસ કોઈના ગાંજ્યો જશે નહીં તેમ કોઈના એરામાં આવશે નહીં. કેમકે વેદમાં જે ચાર પુરુષાર્થો કહ્યાં છે. તે ચારે પુરુષાર્થોની નીતીએ વસ્તવાની બધી ખીના છે. ૧) પુરુષાર્થો. ૨) નીતી. ૩) દયા. ૪) પ્રાક્રમ. આ ચારે પુરુષાર્થોના અર્થ. ૧] જીવનારા એટલે સર્વે રીતી જાણવી જુઓ સર્વે રીતી જાણીએતો ચોરીની તથા જ્વર કર્મનો પાણુ જાણવી જોઈએ, એમ અનીતી થાય છે માટે ૨) પુરુષાર્થ નીતી કહી છે એટલે નીતીમાં રહીને જે રીત ગણાય તે જાણવી એમ ૨) પુરુષાર્થ ની નીતી રાખીએ તો કોઈ માણસ વગર ગુનેગાર ફાંશી ચઢતો હોય ત્યાં નીતી રાખીને જુદું બાલીયે નહીં તો તે ખીન ગુને મરે છે તેને છોડાવા પેરવી કરી નહીં તો તેણે દયા રાખી ગણાય નહીં માટે ત્યાં ૩) પુરુષાર્થ દયા રાખવી જુઓ ૩) પુરુષાર્થ દયા રાખીએ તો ચોર ઘરમાં ચોરી કરવા આવ્યા હોય, તે વેળા એમ જાણીએ કે જુમ પાડીશુ તો આ ચોર કેદમાં જશે

એવી દયા સ.વોમ્મ તો તે તમામ મિશ્રકત લેઈ જાય ને આ પાણે ભીખ માગતા થઈએ માટે ત્યાં ૪) પુરુષારથ પ્રાક્રમ મ કહ્યું છે તે ૪) પુરુષાર્થ પ્રાક્રમ એટલે ચોર તથા હરકોઈ અનોતીનો ભરેલો પુરુષ તેને .પ્રાક્રમ ખતાવવું એટલે તેનો નખળી ટેવ બુલાવી દેતી તેનું પાપ વેદ સાક્ષમાં લખતા નથી, એવાં ચાર પ્રકારના પુરુષાર્થ ની સ્થીતી આ ચોપડીમાં છે વળી સામા માણસનાખો લવા ઉપરથી તથા તેના આચરણ ઉપરથી આ માણસ કેવી નીતાનું છે તે સ્પષ્ટ જણાઈ આવશે એવી ઘણી ઉપયોગી બાબતોનો આ લઘુ ગ્રંથનો સરવે વિવેકી આચે લાભ લેવો જરૂર છે.

આ પુસ્તક મળવાની જગો.

અમદાવાદમાં રાયપર પખાલીની પોળમાં વ્યાસ વલ્લભરામ શુરજરામને ઘેરથી, તથા માણેકચોકમાં બુકસેલર મનસુખ મગનલાલની પાસેથી મળશે. દશ ચોપડી મંગાવનારનેદસ્તુર મુજબ એક ચોપડી વધુ મોકલવામાં આ. વશે નાટપેટ કાગળ લીધામાં આવશે નહીં તથા ઉધારે આપવામાં આવશે નહીં.

અનુક્રમણિકા.

અંક

પૃષ્ઠ.

વિનંતી વિશે.

૧	સમરી સારદા માત,	૧
૨	ગુણી દેશ ગુજરાત.	૧
	માખાપોને સમજાણ.	
૩	પુત્રીઓને લાડ	૧
૪	નારી સાસરવાસ	૨
૫	ધીક જનેતા જેહ	૨
૬	સાસરવાસથી નાર.	૨
૭	કાં પુત્રી કે પુત્ર.	૩

સ્ત્રીના ચરીત્ર વિશે.

૮	રાંડ રડી કરે વાત	૩
૯	કરે ચ્હાય તે નાર	૩
૧૦	મુમત પકડે નાર.	૪
૧૧	રહે ન રોકી નાર	૪
૧૨	નારી તાણે લાજ	૪
૧૩	જુઠા બોલી નાર	૫
૧૪	લાજ વગરની નાર	૬
૧૫	ચતુરાનુ ચરિત્ર	૫
૧૬	મરોને નખળી જાત.	૬
૧૭	નાથ ઉપર ઠો હાથ	૬
૧૮	ઠામની સેવે કંથ.	૬
૧૯	કંથ હોય કદરૂપ	૭

૨૦	સંખણ સાસુ હોય.	૭
૨૧	વહુ કરે વિરોધ	૭
૨૨	નારી ચલવે ચલણ	૮
૨૩	ચાલે નારનું ચલણ	૮
૨૪	વામાને વરા થાય.	૮
૨૫	વરા ખનવાથી લોક	૯
૨૬	મારે માને નાર	૯
	પુરુષોને શીખ.			
૨૭	અખળાને દે કુખ	૯
૨૮	વધ થઈ વરે નાર	૧૦
૨૯	વળે ન નારનું અંગ	૧૦
૩૦	નારી નહીં સુકાય	૧૦
૩૧	નર ન ખને ખળવાન	૧૧
૩૨	સાસરવાસે લહાય.	૧૧
૩૩	જેઠ ધણી માખાપ	૧૧
૩૪	પુરુષને માખાપ	૧૨
૩૫	જનની જન્યા બ્રાત	૧૨
૩૬	હોય મુરખ બ્રાત	૧૨
૩૭	જે ઉર આવ્યું પાપ	૧૩
૩૮	જે ઘરમાં નહીં સંપ	૧૩
૩૯	જે ઘર ઝાઝા કલેશ	૧૩
૪૦	સંપ હોય જે ઘેર	૧૪
૪૧	લહે ખેટડો ખાપ	૧૪
૪૨	ઉત્તુ નીર અપાર	૧૪
૪૩	ડાપણમાંથી હાથ	૧૫
	શેઠો વિશે.			
૪૪	મરે નાતનો શેઠ	૧૫

૪૫	શેઠ નાતનો જેહ	૧૫
૪૬	કોણ જાણુવો શેઠ	૧૬
૪૭	નાત તણો જે શેઠ	૧૬
૪૮	માજન કરો શેઠ	૧૬
૪૯	મહેલા કરો શેઠ	૧૭
૫૦	શેઠ નગરનો જેહ	૧૭
૫૧	ઉપર છપા ચાર	૧૭

હોમત વિશે.

૫૨	જેને હુએ હામ	૧૮
૫૩	હામ ખહુ હથીયાર	૧૮
૫૪	હોમતછે તે મરદ	૧૮
૫૫	જિણે મુકી હામ	૧૯
૫૬	જે જન હાયો હામ.	૧૯

મનુશના મદ વિશે.

૫૭	જેને ખેળો સાથ	૧૯
૫૮	જાણુવે જાદે જોર	૨૦
૫૯	ગરીબ વઢતાં થાય	૨૦
૬૦	સાંઠ સંગ કલાંઠ	૨૦
૬૧	પડ્યો જોનો કરપ	૨૧
૬૨	ગરીબનું નહી કોય	૨૧
૬૩	ગ્રહસ્થ ઘેહેલો હોય	૨૧
૬૪	ગરીબ જનને શેઠ	૨૨
૬૫	વાધ કરે હંસાય	૨૨
૬૬	અનેક જનને એક	૨૩

નીચના લક્ષણ વિશે

૬૭	પરગીર મુકે આજ	૨૩
----	---------------	------	------	----

૬૮	દેખી પર વૈભોગ	૨૩
૬૯	જેરી સાંઢે સાંઢ	૨૩
૭૦	વીપ્ર વીપ્રનુ માન્ય	૨૪
૭૧	કરશે પર નીદયાય	૨૪
૭૨	કોણુ કરે નીદયાય	૨૪
૭૩	નીચ કરે નીદયાય	૨૫
૭૪	ચંડાળનુ લક્ષણ	૨૫
૭૫	જાત પ્રમાણે વાત	૨૫
૭૬	જેની જેવો વાત	૨૬
૭૭	ખોદે ખોદણી ખુખ	૨૬
૭૮	કરો દુષ્ટને દુષ્ટ	૨૬
૭૯	ખડુ ખોલે જે ખોલ	૨૭
૮૦	જામમાં ઝાઝુ ઝેર	૨૭
૮૧	હાંસીમાં વિરોધ	૨૭
૮૨	મશકરીની ટેવ	૨૮
૮૩	જદે દિછળતું વેણુ	૨૮
૮૪	વગર વિચારયુ વેણુ	૨૮
૮૫	લાડલડાવ્યું ખાળ	૨૯
૮૬	કરી પુત્રની પક્ષ	૨૯
૮૭	ખજો રાંડની કુખ	૨૯
૮૮	મરજો પુત કપુત	૩૦
	અતી સર્વે વરજીત વિશે.			
૮૯	જાદ કરશે જેર	૩૦
૯૦	ખડુ દોડે થકાય	૩૦
૯૧	ખડખડ કાઢે દાંત	૩૧
૯૨	તાત સુતને શીખ	૩૧
૯૩	મુરખ દ્યો જ્ઞાન	૩૧

૯૪	નહિ નફ્ટને સાજ	૩૨
૯૫	જેણે મુકી સાજ	૩૨
૯૬	ખરૂં કઘામાં ખાર	૩૨
૯૭	સાચા જનને શોક	૩૩
૯૮	સૌ મન ડાહ્યુ થાય	૩૩
૯૯	સમજે સૌ મનુષ	૩૩
૧૦૦	આપ વખાણે ગુણ	૩૪
૧૦૧	હુજર જેની પાસ	૩૪
૧૦૨	હુજરને જન જેહ	૩૪
૧૦૩	કાયાનું કમ નેર	—	...	૨૫
૧૦૪	ઐજ થવા જે રહાય	૩૫
૧૦૫	કરે વડાનો વાદ	૩૫
૧૦૬	કરે વડાથી બહેર	૩૬
	કન્યા વકરો કરવા વિષે.			
૧૦૭	લે દીકરોનો નદામ	૩૬
૧૦૮	દામ લઈ દે ચાથ	૩૬
૧૦૯	વેઠા વપુએ કુખ	૩૭
૧૧૦	દં કન્યાનું દાન	૩૭
	શાંતિ રાખવા વિષે.			
૧૧૧	લોળ થકી લુટાય	૩૭
૧૧૨	સંતોષી જન જેહ	૩૮
૧૧૩	મન ધારયું ને થાય	૩૮
૧૧૪	આલ્યુ રહે મન	૩૮
૧૧૫	લક્ષ્મીવરના લેખ	૩૯
૧૧૬	હું કંઈ રાવણરાય	૩૯
૧૧૭	દશા રામને શીસે	૩૯

દેવા વિષે.

૧૧૮	કુખી દેવાદાર	૪૦
૧૧૯	દેવું દારણ કુખ	૪૦

મીઠા માણસ વિશે.

૧૨૦	મિઠા માણસ સંગ	૪૦
૧૨૧	મીઠું ન ખોલે ખોલ	૪૧
૧૨૨	રહે ચઢેલુ મુખ	૪૧
૧૨૩	હરતુ રહે છે મુખ	૪૧

અવળી રીત વીસે.

૧૨૪	કુનીયાના દારંગ	૪૨
૧૨૬	ધૂંધટ તાણે નાર	૪૨
૧૨૬	કાન સાંભળી વાત	૪૨
૧૨૭	જેને જેપર પ્રેમ	૪૩

ન્યાયાધીશ વિશે

૧૨૮	મરોને અમલદાર	૪૩
૧૨૯	બે જણને વિરોધ	૪૩
૧૩૦	જોઈ બેનો વિચાર	૪૪

કામી જન વિશે.

૧૩૧	કામી નર કે નાર	૪૪
૧૩૨	કામાતુર નર જોહ	૪૪

માનવીના મળવા વિશે.

૧૩૩	માન્ય વિનાં પર ઘેર	૪૫
૧૩૪	જે કામે નહીં ભાવ	૪૫

જીવોના દેહ વિશે

૧૩૫	વૈદ કરે વૈદક	૪૫
-----	--------------	-----	-----	----

૧૩૬	કદી ન મુકે કાળ	૪૬
૧૩૭	સગા ભાત કે તાત	૪૬
	પાપીની પ્રીત વિશે		
૧૩૮	પાપી ખાંધે પ્રીત	૪૬
૧૩૯	કરે પ્રાણુની પ્રીત	૪૭
૧૪૦	સોમણ ખાંધો સ્નેહ	૪૭
	વ્યસન વિશે		
૧૪૧	વ્યસનને વશ જેહ	૪૭
૧૪૨	જે નર નીશાળોર	૪૮
૧૪૩	કરીએ કર્મ જેહ	૪૮
૧૪૪	સાખે સઘળું સુખ	૪૮
૧૪૫	સાખ ટળી મળે લાખ	૪૯
૧૪૬	નાગુ નાચે નીચ	૪૯
૧૪૭	એક કરે કુડ કામ	૪૯
૧૪૮	જે શીખેલો પાગ	૫૦
૧૪૯	ગરજને નહી ગત્ય	૫૦
૧૫૦	મળતુ વેવીશાળ	૫૦
૧૫૧	કોઈ કરે શુભ કામ	૫૧
	રૂપ જોખન વિશે		
૧૫૨	જેને જાહે રૂપ	૫૧
૧૫૩	હોય જોખનનો મદ	૫૧
	સમો વરતવા વીશે.		
૧૫૪	સમો લાણે જન જેહ	૫૨
	સ્વભાવ વિશે.		
૧૫૫	જેને જીભનો સ્વાદ	૫૨

૧૫૬	મધુપાન પીનાર	૫૨
	પરચુરણ વિશયો.			
૧૫૭	ઉચને બહાલો ધર્મ	૫૩
૧૫૮	જારી જનને જાર	૫૩
૧૫૯	મળે ગરીબને ગરથ	૫૩
૧૬૦	કોને ધન હંકાર	૫૪
૧૬૧	ઘટે દળદરથિ દામ	૫૪
૧૬૨	માગવુ વીપ લોક	૫૪
૧૬૩	નીચ સંગથી નીચ	૫૫
૧૬૪	સર્પસુદરી ચોર	૫૫
૧૬૫	નોર વીના સરીત	૫૫
૧૬૬	પરધનને પરનાર	૫૬
૧૬૭	નમે ન નીચો જાત	૫૬
૧૬૮	ટળો અનરથી રાજ	૫૬
૧૬૯	જુઠાનુ છે પાપ	૫૭
૧૭૦	સાભળ છવડા શીખ	૫૭
૧૭૧	સત્યકાજ સતી સુત	૫૭
૧૭૨	ટેક કાજ કંસરાય	૫૮
	રામસ્યાના છપા.			
૧૭૩	ચારનાર છે જોડ	૫૮
૧૭૪	ચારનારનો સાથ	૫૮
૧૭૫	નારો પર નર એક	૫૯
૧૭૬	સોળ સસત સત આઠ	૫૯
૧૭૭	વંદળ જાતી એક	૫૯
૧૭૮	ત્રેણ જણાની જોડ	૬૦
૧૭૯	બોલનાર છે મુખ	૬૦

૧૮૦	ખે નરો છે સ્વેત૬૦
૧૮૧	એક આખળા રસાળ૬૧
૧૮૨	એક નર ઉત્તમ નામ૬૧
૧૮૩	છાક છકેલુ છેક૬૧
૧૮૪	ખટ ચરણો છે ગોળ૬૨
૧૮૫	રાયકવાળ રવાળ૬૨
૧૮૬	ગહાંચણને મોચણ...૬૨
૧૮૭	રાવતણને ભીસ્તણ૬૩
૧૮૮	પારસણને ગોસણ૬૩
૧૮૯	અઘટ સ્વાદ જગમાંય૬૩

નામના અવગુણ વિષે.

૧૯૦	ધરયું રવોદત નામ૬૪
૧૯૧	મગન ધરાવ્યું નામ૬૪
૧૯૨	કપટી હોય અપાર૬૪
૧૯૩	ગાંડાભઈ ધરી નામ૬૫
૧૯૪	હોય ધનખાઈ નામ૬૫
૧૯૫	રૂપાળોખાઈ નામ૬૫
૧૯૬	નામ હોય સરસ્વતી૬૬
૧૯૭	ચંદાગવરી હોય....૬૬

વચન ભ્રષ્ટ વિષે.

૧૯૮	વચન ભ્રષ્ટ જન જેહ૬૬
૧૯૯	કળિયુગમાં વિશ્વાસ૬૭
૨૦૦	વિશ્વાસઘાતી લોક૬૭
૨૦૧	વિશ્વાસઘાતી જેહ૬૭
૨૦૨	વણવિશ્વાસે કામ૬૮
૨૦૩	વિશ્વાસે ઝડુવાર...૬૮

દીનતા રાખવા વિષે.

૨૦૪	દે મુરખજન ગળ૬૮
૨૦૫	નમતાને સહુ નિશ્ચ૬૯

કંબુસાધ વિષે

૨૦૬	વીત વાવરે જેહ...૬૯
૨૦૭	જેની ગાંઠે ગર્ય...૬૯
૨૦૮	ખરચે જે જન જેમ૭૦

ધર્મ ધારા.

૨૦૯	કરતા ધરમનું કામ૭૦
૨૧૦	ધમશાળા ધરી નામ૭૦
૨૧૧	પુન્યવાન સવાર૭૧
૨૧૨	આપે આપી પુન્ય૭૧
૨૧૩	ઢીલગદો દાતાર૭૧
૨૧૪	અપજશીયા દાતાર૭૨
૨૧૫	ખાળ સુંભનું દ્રવ્ય૭૨
૨૧૬	દસાંકિ હરીનો ભાગ૭૨
૨૧૭	કાંતો આપસે પુત૭૩
૨૧૮	જનમી માને પેટ૭૩
૨૧૯	પસુ પક્ષીનો રૂહ૭૩
૨૨૦	કાંકયો ન રહે ભાણ૭૪

પ્રાહ્મણ્ય વિષે.

૨૨૧	ભીખને માથે ભ્રષ્ટ૭૪
૨૨૨	વિમ્મ તણે મુત જેહ૭૪

વધળ્યવ વિષે.

૨૨૩	ધરી વેળ્યવી વેળ૭૫
-----	-----------------	-----	-------

૨૨૪	વિપ્રજ વિધ્યુરૂપ૭૫
૨૨૫	સેનાનો જ્યાં પાક૭૫
૨૨૬	વિના વિપ્રકો જાત૭૬

ઢાંગી વિષે.

૨૨૭	જ્ઞાનવિગ્ન ગાણું ગાય૭૬
૨૨૮	મુરખને દે માન૭૬
૨૨૯	દુરીજનનો દેશ૭૭

હરિભજનમાં ભંગ પાડવા વિષે.

૨૩૦	હરી નામમાં ભંગ૭૭
૨૩૧	વાંનાનું જ્યાં પ્રંદ૭૭

કુંડળિયા.

૧	ટકા તેરા નાહી હે૭૮
૨	પેસા પેસા કયા કરે૭૮
૩	તેરે સીરપર મહોત હે૭૮
૪	ઠાયા કયા કુંમ હે૭૯
૫	ચમડી કયું ચુથાવના૭૯
૬	મેરા મેરા કયા કરે૭૯
૭	ભુઠો માયા જન કે૮૦
૮	અંતર ઉલટ હોત હે૮૦
૯	મચ્છી નહાતી નીર મે૮૦
૧૦	કયા સુનાત સાગ કાનસે૮૧
૧૧	ગ્નાન ધ્યાનકે દાનમે૮૧
૧૨	ધકા ખાતા કાયકુ૮૧
૧૩	ખત્તા ખાયા કુંડકે૮૨
૧૪	સચ્ચા હીરા છાડકે૮૧
૧૫	ફેણી પણુ ફેણી નહીં૮૨

૧૬	પુરા લગતા લંડકું.૮૩
૧૭	કપટૈ કરતા કાયકું.૮૩
૧૮	ગઢાકુ ગ્નાની મીલા.૮૩
૧૯	પક્ષા ગુનાહે પાનકા.૮૪
૨૦	સોપારો જગમેં ખડો,૮૪
૨૧	ત્રીનલોક ભ્રંમાંડમેં.૮૪
૨૨	કહત જગતકે લોક....૮૫
૨૩	પટી ખનાદો પાનકો૮૫
૨૪	ખડીહે જગમેં નારીયાં૮૫
૨૫	ખૂખી ખુદાકો ખુખહે૮૬

દેશી ભાષાના કુંડળીયા.

૨૬	પાછ ન પામે ઠો કદી....૮૬
૨૭	પહેલો થાતુ પુન્યમાં૮૬
૨૮	પાત્ર જોઈ જર દીછએ	—૮૭
૨૯	પથરા છે પીંગળ તણા૮૭
૩૦	કઈક કવિ કવિતા કરે૮૭
૩૧	સાખાશી ના દીછએ૮૮
૩૨	વાણીથી પ્રાણી સહુ૮૮
૩૩	છપા કીધા સઉ મળી૮૮

મનહર છંદો.

૧	પરાયુ તો માગી માગી૮૯
૨	ચોટલીયો ચોળી હોળી૮૯
૩	પહેરે પગ પાની લગી૮૯
૪	ચાંખ ખુખ ખેંચાવવા૯૦
૫	નીચુ ન્યાળી પુંઠ ભાળી....૯૦
૬	ભામની ભાણાવવાથી૯૦

૭	વણ ભણી ભામનીને૬૧
૮	ભણાવને ભાવ થકી૬૧
૯	નહાની ઉમરનો નારી૬૧
૧૦	અસનાઈ ખાળકની૬૨
૧૧	મન મધરૂખી વાન૬૨
૧૨	જગ તણા પ્રાણી તણી૬૨
૧૩	કરતા જનનુ નામ૬૩
૧૪	કાવ્ય કવિ કોઈ કોઈ૬૩
૧૫	મેર મુવા વીંછુડા તે [....૬૩
૧૬	છશિકની વારતામાં૬૪
૧૭	કરમ ચંડાળ કાંહુ૬૪
૧૮	કરી કાલી કાંસ કાંસ૬૪
૧૯	હરી કથા જ્ઞાન જોધ૬૫
૨૦	પુન્ય કે પરોપકાર૬૫
૨૧	ભક્તપણું જગતમાં૬૫
૨૨	કઈક અંતી છોશ રાખી....૬૬
૨૩	કાલે હાથે ગંગા સ્નાન...	...૬૬
૨૪	ચાર બેઠ શાંસ ખટ૬૬

કવિત.

૧	ઢોર સાત મારશે૬૭
૨	છોટાસા ખાલકુ૬૭
૩	ખકરા ખકતહે૬૭
૪	પેટકા કપુત સુત૬૮
૫	પુન્ય કર દાન કર૬૮

છંદ કવિત.

૬	ધણું જોર આવે કયરખીને ...	૬૮
---	--------------------------	----

- ૭ ધણુ જોર આવે સુથારોને....૬૯
૮ ધણું જોર આવે ખાળ નિશાળ.૬૯

ઇંદ્રવિજય

- ૧ રામ સુધામ કે કામ ગયો જળ૬૯
૨ સ્વાન કહેત સુનો તુમ રામજી૧૦૦
૩ હડકપા વાળુ સ્વાન વમ્તીમાંહી૧૦૦
૪ વિશ્વમાં વધ્યોછે વ્યાસ તણા વંશ.....૧૦૦
૫ કોઇ ગુણી વ્યાસનુ ગ્નાન જોઈ જોઈ..૧૦૧
૬ તાત તણા મુજ બ્રાત તણા ઘણા ...૧૦૧
૭ કેક કુમતી ભરેલા છે શીશ તે ...૧૦૧

છપો.

ભાંખ્યા છે બહુ ખાધ, શોધ કીધી સંસારી;
વર્તે કહેલી શોખ, ખીક મુકી નરનારી;
કદી ન લાગે દોસ, રોશ ઈશ્વર નવ આણું;
પુસારયની રીત, વદીછે વેદ પુરાણું;
પુસ્તક આપુ વાંચીને, ગુણ મહાણ કરજો સહુ;
વ્યાસ વલ્લભ વદે શાસ્ત્રથી, સંપ્રદાયની નીતી કહુ.

વલ્લભનીતિ.

વિનંતી વિશે છપો.

છપો ૧.

સમરિં સારદા માત, વાત વંદુ વેહેવારો;
કવિએને પરાણામ, માફ કરજે ભુલ મહારો.
છે વિદ્યાની ખોડ, જોડવાને મન મહાર;
કબુલ કરજે સર્વ, ગર્વ રૂઢે નવ ધાર.
ઠીકર હુંજ કવિયો તણો, ગુનાનીનો ગુલોમછું;
થોડું કહયું ધાયું માનજે, પ્રાણીણ વલભરામછું.

છપો ૨.

ગુણી દેરા ગુજરાત, જાત પ્રાણીણની મહારો;
અમદાવાદ મુકામ, શહેરની શોભા સારી.
રાયપુર જીલ્લા માંય, પળાલિની પોળ મધ્ય;
કથા કહુ પુરાણ, રણ છું રૂડી હૃદ્યે.
ત્રવાહી મેવાડો વીપ્ર છું, શેવક અક્ષર ધામનો;
વ્યાસ વલ્લભ નિજ નામ છે, સુતજ સુરજરામનો.

મા આપોને સમજાયુ.

છપો ૩.

ખુશીયોને લાડ, લડામે ખોતા જોનો;

ધીક પડયો અવતાર, ખગાડે મનખો તેનો.
 શીખે છલનો સ્વાદ, નાદમાં જાહે કાટે;
 કપ્પુહોની થાય, જાય તે વાંકી વાટે.
 છાકે છકે છેક છોકરી, ધારણું કરશે આપનું;
 વલ્લભ કહે છે નામ તે, બોળે બેટી બાપનું.

છપો ૪.

નારો સાસરવાસ, શોભતી સહિયો સારી;
 વઢી વસે પીઠેર, જાણવી વાંભીચારી.
 હોય દુખ કે સુખ, સાસર તોપણ સાર;
 સાસરીયાનું બેણું, સહે ખાટું ને ખાર.
 તેતો સપુતની છોકરી, ખરો ભેદ પરમાણવો;
 વલ્લભ કહે ઘેર રાખશે, તે વાર વંદળ જાણવો.

છપો ૫.

ધીક જનેતા જાહે, દીકરી જાહલી જાણે;
 સાસરીએથી માત, પીઠેરે પુત્રી આણે.
 કરે જમૈશું જુદું, બુધ વિના નાજ બાઈ;
 સંખાણ સરખી તેહ, ખગારયું જાહલી ખાઈ.
 કાહાડે રણવા માંડી, નીચ પદવીનાં ઉતરી;
 કેહે વલ્લભ માણસ નહીં, કેહો કરકા કુતરી.

છપો ૬.

સાસરવાસથિ નવ, પાયરે પૈસો આણે;
 તે અહિને માખાપ દીકરી જાહલી જાણે;
 કરે ઘણાં વિખાણ, દીકરી તું બહુ સારી;

રાપણુ વાળી ખાળ, લાગતી ભીડ અમારી
એટલે છળ કરે છે. કરી, સાસરેથી પિઘર ભરે;
વ્યાસ કે સાસરે ન મળે તો છવટ લુચ્ચે કરે

છપો ૭

ઠાં પુત્રી કે પુત્ર, ચીજ પરધરની લાવે;
માત તાત કરિ દ્રોધ, ધાક દૈને ધમકાવે;
પાકી પુછાપુછ, કરીને ત્રાસ પમાડે;
દરશાત્રિ ખડુ ખોક, સીખથી કુમત ઠાડે;
સુધરે સુધારયુ છોકરું, ખાળ ન સુધરે આપણી;
ઠહે વલ્લભ કે ખાળકો, ગગડે છે માખાપથી.

મીના ચરોત્ર વીશે.

છપો ૮

રાંડ રડિ કરે વાત, પ્રપંચે પાકી પુરી;
બરીખ ગાત્ર ગણાય, હરામી નહી અધુરી.
નિરમળ ખોલે ખોલ, જુઠને કરવે સાચુ;
માને મુરખ કોય, હોય બુદ્ધિનુ ઠાચુ;
અપ્રસક્તી અખળા ઘણી, કામનો કંત કરોડછે;
ઠહે વલ્લભ પક્ષજ કરે, તે લુચ્ચો ભપોડ છે.

છપો ૯.

કરે ચાલ્ય તે નાર, પહાડ પરવત પાણુ પાડે;
આલસે અવનિમાય, અવનિ આકાશ ઉડાડે;
કરે જ્ઞાનિને મુઠ મુઠને જ્ઞાનિ ખનાવે;

નોર મોલનાં નેવ; નેવનાં મોલ ચડાવે;
 વણ વાતની વારતા કરે, ગપ ઘણેરી ગોઠવે;
 વધ્ધલ કહે વનીતા સહુ, અણ ઘીઠું પણ આઠવે;

છપો ૧૦.

મુમત પકડે નાર, પાર પાડે પાખડે;
 ડોલાવે સંચાર, નાર ના રોલે પરે;
 જેમ રામનું બાણ વાણ વામાની એની;
 કરતાં કડુ કરમ, શરમ રાખે નહી તેની;
 મન ધારયુ કરે માન્યની, ભૂપથકી પણ નવ ઠરે.
 વધ્ધલ કહે રહે વશ નહી, બ્રહ્માદીક મથી મરે;

છપો ૧૧.

રહે ન રોકી નાર, ભાર હજાર ગણ મુકો;
 સીખો સઘળાં એન, નેનની ચોટ ન ચુકો.
 લાલચ આપો કાંક, વાંક જુઓ ન લગારે;
 તોપણ ન બોળવાય, કરે મનમાં જે ધારે;
 ધારયુ કર્યા વણ રહે નહી. રહે રોકિતે આપણું;
 કહે વ્યાસ મુમત મુકજે, જયતો સગા બાપણું.

છપો ૧૨.

નારીતાણાં લાજ, કાજ તેતો બહુ આવે,
 મારવિ પડે આંખ, લલેરી તેને કાવે;
 નીચુ ન્યાળી જાય, કહે જગ તેને સારી;
 પણ તે પાકી હાય, નરોને નાખે મારી;
 જે લલના લુચ્ચી નથી, તે ખુલે શીર આલતી;

કેહે વલ્લભ લજ્જાળુઓ ઘુંઘટમાં ધર ઘાલતો.

છપે ૧૩.

ભૂઠા બોલી નાર, સ્નેહ તેના નવ કરીએ;
સોગન ખોટા ખાય; ખાય લાગી પરહરીએ;
જો રહીએ વિસ્વાસ, કયસ કયા વણ પડો,
થાય છવતો ન થા, નાચો લાગે ધડો;
જુહું ખાસે જે જુતી, તે તણે છંદ છોરિયે;
કહે વલ્લભ તે નારજુ, નેન કદીના મારિયે;

છપે ૧૪

લાજ વગરની નાર, લડત લડતાં નહિ કરતી;
કમ છદ્ધિ કમ જાન, ખાહુ મુખ ખડવા કરતી;
વદે વધારે વાન, ધણું રાખણ દેખારે;
લાંખા કરીને હાય, આપ હસેને હસાડે;
બેર વીના બેર પાંખતી, ઝેર ધરે દિત્ત રાખણી;
વલ્લભ કેહે તે સુંદરી, રહત સમજવી રાખણી.

છપે ૧૫.

અતુરાનું અનીત, પવિત્ર જન તે શું જાણે;
કપટ ન સીખ્યો હોય, પ્રાપ્તિ શા પરમાણે;
સેલડિ નરણિ ન હોય, જરનો સાંઠા વખાણે;
પરમણુ દીઠા વણ, આપના રણુ ઉર આણે.
જે જણનારીની વેદના, વંઝા યું પારખી શકે,
કહે વલ્લભ અનુલવ વના, મુરખ માણસ ખહુ ખકે.

છપો ૧૬.

મરેને નખજિ નાર, કંથનો અંતજ લેતી;
 વદિને અવળાં વેણુ દમીને કુખજ દેતી;
 કરેજ કોટિ કલેરા, લેશ જંપે નહી જતે;
 સઃસરીએ કુસંપ, વઢે ખહુ વાંકી વાતે;
 ટંટાનો તંત મુકે નહી, વઢિ તે વસ્ય કરવા ધણી;
 ફેહે વલ્લભ એ સુંદરી, ગરધવણી ગોલાતણી.

છપો ૧૭.

નાથ ઉપર કો હાથ, ઉપાડે અખળા જતી;
 સુકીને દે ગાળ, જાણવી તે મહા ધાતી;
 તરફોરા પણ આપ કરે, સ્વામીની સાથે;
 કોટાણ કોટી પાપ, લાગતું લલના માથે;
 પીઉને કનડે કામની, તેના પક્ષ ન તાણવી;
 ફેહે વલ્લભ તે તારણી, કટીલ કરક્ષા જાણવી.

છપો ૧૮.

કામની સેવે કંથ, પંથ સુધામનો આલે;
 પાળે પિઉનું વેણુ, સુભધર તેનું ચાલે;
 પાપ ટળિ મળેપ્રુન્ય, નુન્ય કાંઈ નવ આણે;
 હોય સપ્તતની સુત, અન્ય જન ઉર ન ભાવે;
 પીઉ પરમેશ્વર માનીલે, તેને નર્કજ નાશ છે;
 ફેહે વલ્લભ તે નારનો, વધકંઠ વીશે વાસછે.

છપો ૧૯

કંથહોય કદરૂપ, રૂપવંતો તે કહેવો;
 બહેરો બુચો હોય, તોયપણ ઇશ્વર લહેવો.
 બુદ્ધિવાણ પણ પીઠ, હોય આંખેજ આંધળો;
 બોખડો કે બુચટ, પડેસો પગે પાંગળો.
 હોય દુખીઆ કે સુખીયો, સેવે સતીની ખાળછે;
 વલ્લભ કહે પીઠ પરહરે, તેજ હમક છીનાળ છે.

છપો ૨૦

સંખણ સાસુ હોય, કેઈ દિવસ નવ જંપે;
 કરે વહુથી બહેર, સુખે ન સુખે સંપે.
 ખોસે બકબક બોલ, તોલ તોળાવે આપે;
 ભૂદો જઈ રહે સુત, લલકણી માને પાપે.
 વહુનું વગોણું બહુ કરે, છાત્રો શોધો કહાડતી;
 કહે વલ્લભ ધીક સાસુને, છેક છોળલા પાડતી.

છપો ૨૧

વહુ કરે વિરોધ, શુભ સાસુની સાથે;
 દે ગાળ મુકે આળ, છેક છેડો લે માથે.
 સ્વામીને દે શીખ, ભીંખ મંગવા જેવી;
 ભૂદો કાઢે કંથ, પંથ પીયરનો સેવી;
 કહે વલ્લભ નિચ નારીએ, ઠામ સારારે ફડિયા;
 લેણે તેના મા ખાપની, બોળી સાતે પેડિયા.

છપો ૨૨

નારી ચલવે ચલણુ, ઘણું પોતાના ઘરમાં;
 જાણી નહીં ચાકલ, તેજ નારીના નરમાં.
 અણાય નારી તેલ, એલ તેનો ન થપાયે;
 જેવો ઘર ગુલામ, માપ તેણું મપાયે;
 ચલવે ચણણુ જે નારનું તે શું સ્નેહ ન માંડવો;
 કેહે વલ્લભ તે મરઘને; જરૂર જાણવો રાંડવો.

છપો ૨૩

ચાલે નાનું ચલણુ, તેહને ઘેર ન જાણું;
 હાડ્યો તેનો કંથ, હોય પાણુ મોત્ર ન થાણું;
 જમાણુ તેણી વહેવાર, કદી તેની નવ કરવો;
 હોણુ તેણુ વેપાર, તેહ રાગે પરહરવો;
 ચલણુ જેને ઘેર નારનું તે ઘર ડગ ભરણું નહીં;
 વલ્લભ કેહે છે લોકમાં, લાગે લાંચન કુળ મહી.

છપો ૨૪

વામાને વશ થાય, જાણવો તે મુઠ મેલો;
 વામાને વશ થાય, હોય હાડ્યો પણુ ઘેલો;
 વામાને વશ થાય, જાય તેનું ઘર સરવે;
 વામાને વશ થાય, ખાય ખત તે ગરવે;
 વશ વાનિયાને થઈ રહે, તેની વાત પ્રહળ વહે;
 બ્રાસ વહેછે વશ થાય તો; તેને સાંઠ્યુઆ કહે.

છપો ૨૫.

વરા બનવાથી લોક, કહે કે જાદુ સીધું;
 વરા બનવાથી લોક, કહે ચિત ચોરી સીધું;
 વરા બનવાથી લોક, કહે કે બનિયો અંધો;
 વરા બનવાથી લોક, કહે નહિ સુજે ધંધો,
 વરા બનવા થકી સહુ સગાં મહેણાં દઈ દઈને દહે;
 વ્યાસ વદે છે વરા થાયતો, માંચાના માકણ કહે.

છપો ૨૬.

મારે માને નાર, મારથી તરુકર ત્રાસે;
 મારે માને ઢોર, મારથી બુનજ નાસે;
 મારે માને ખાળ, મારથી વહેરી ધુજે;
 મારે મુકે શ્વાન, મારથી વૃક્ષજ કુજે;
 માર તે સહુથી શેઠતા, માર શુભ પ્રયત્ન છે;
 કહે વલ્લભ ખર માનજો, માર ચઉદધુ રત્ન છે.

પુરૂશોને શીખ.

છપો ૨૭.

અખળાને દે દુખ, મુખ તે જનનું ખાળો;
 વગર વાંકનો વાક, કહી ચડોડે ચંડાળો;
 મુઠન કરે પોસણ, દુષણ લાગે છે અંગે;
 આવથકી લે લહાવ, પરાઈ સુંદરી સંગે;
 ધરતી રાંડ રડીને મરે, આપ લાલ ચૈ જાયછે;
 મેઠે વલ્લભ તે છવડો, ખર નર ખતા ખાયછે.

છપો ૨૮.

મદ્દ થઈ વરે નાર, ભાર લાગે તે જનનોઃ
 લાંછન લાગે હરો, પછી પુરો પડે મનનો;
 નારો ખોળે નામ, કામ કામેજ કરીને;
 ખોળે પહેડી સાત, વાત વલીયાર કરાને;
 જોલી વહુ થાય વીધવા, તો મન ઝાલ્યું રે નહી;
 કહે વલભ મધ નાથને, નાખે તે નરકજ મહી.

છપો ૨૯.

વળે ન નારનું અંગ, ફરે છુટી ઘેર ઘેરે;
 વળે ન નારનું અંગ, વસ્ત્ર વિધવિધનાં પહેરે;
 વળે ન નારનું અંગ, દ્રવ્યનો ઢગલો આલે;
 વળે ન નારનું અંગ ઘરેણાં ઘણાક ધાલે;
 વળે ન અંગ ખોરાકીએ, દઈવે માગ્યુ મુખથી.
 કહે વલભ અંગ સુધરે, પરણ્યા પિઉના મુખથી;

છપો ૩૦.

નારી નહિ સુકાય, પીએ પાણી ખે દાડે;
 નારી નહિ સુકાય ફરે તે વાન ઉધાડે;
 નારો નહિ સુકાય, મરમનાં મેહેણાં મારે;
 નારો નહિ સુકાય, જોર જુલમ ગુજારે;
 સુકાય ન મારે સુંદરો, ન સુકાય અન ભુખથી;
 કહે વલભ સુકાઈ જશે, નારી નરના કુખથી.

છપો ૩૧.

નર ન ખને ખળવાન, કહેલાં કુલજ પીધે;
 નર ન ખને ખળવાન, પેદ વસાણાં કીધે;
 નર ન ખને ખળવાન, અથના ઘેખર દીધે;
 નર ન ખને ખળવાન, ખાપની પુછ લીધે;
 નાવે ખળકો પુષ્પમાં, ઘર ગોરી દીલ દારની;
 વ્યાસ વલ્લભ કહે ખળ વધે, પુરુષોનું રાજગારથી.

છપો ૩૨.

સાસર વાસે દહાવ, ભોગવે રાજ્યાસનનો;
 પણ બે આની બોજ, જાણવો તેવ જનનો;
 મોસાળ પક્ષે દહાવ, ભોગવે સરવ રાખેયો;
 પણ તે નારનું માપ, જાણવો પા રૂપધયો;
 ખાપ નામે ઓળખાય તે, ખાર આની પરમાણુવો;
 કહે વલ્લભ આપ નાગનો, સત્તર આની જાણુવો.

છપો ૩૩

જેહ ધણી મા ખાપ, ત્યાગ કરીને બેસે;
 તણને ભગની બ્રાત, જઈ સાસરીએ પેશે;
 કરે શાળકીથિ સ્નેહ, દેહ સાસુને અરપે;
 સસરો વહાલો હેમ, પ્રેમથિ કાળજી ધરપે;
 વહાલી વહુ ખહુ સાળકી, જેમ જનેતા જાયલો;
 કહે વલ્લભ તે આદમી, નહિ મરદ મુખ ખાપસો.

(૧૨)

છપો ૩૪.

પુરુષને મા બાપ, સરવથી શ્રેષ્ઠજ ગણવાં;
હોય બુધી કબુલ, તોય પણ ભગવત ભણવાં;
પાળે રૂઠી પેર, મહેર રાખીને મનથી;
માને મુળનો પાડ, લાડ કીધાં તે દનથી;
શુભ સમજીને સેવા કરે. મન વાંચીતજ રૂળ મળે;
કહે વ્યાસ અડગટ તીરગની, તે નરને યાત્રા વળે.

છપો ૩૫

જનની જાયા જ્ઞાન, લડત કદિએ ના માંડે;
યાય વડો વિરેવ, વની લાવેલી રાંડે;
હોય કરક્ષા નાર, પતીને આળ ચડાવે;
સારી બુઢી વાત, ભરાં નેજ લડાવે;
પોતે પણ લઢવાને ચડે, ભાંડે ગાળો ભાંડનીં;
કહે વક્ષભ સત્ય માનજે, સઘજે લડાઈ રાંડનીં.

છપો ૩૬

હોએ મુરખ બ્રાત, વાત નારીનો માને;
બુઢી વણુ જન જોહે, તોહ નર ધરતા કાને;
વામા કેરૂ વેણ, સાંભળી ઘણે ક ગાળે;
કરે ન મન તિયાર, આપ બંધવને બાળે;
કહ્યું કરીને અપજા તણું ખોદણી ખોદે ભાઈનીં;
વક્ષભ કહે છે તેહમાં, જાણીવ બુદ્ધિ ખાઈની.

છપો ૩૭

જે હિર આવ્યું પાપ, સંગ તેને ન વસીયે;
 દોય સગાં માખાપ, દુર તોહયે પણ ખસીયે;
 પરણત કેરી નાર, જનરપર સાથે રમતી;
 માંડવુ ન ધરખાર, મેલવો ભુલણુ ભમતી;
 દગા ભરેલ દોસદારને, તજવો બુદ્ધો જનતથી;
 વ્યાસ કહે રનેહ તોડીએ, જનની જન્યા ખાતયો.

છપો ૩૮

જે ઘરમાં નહીં સંપ, જંપ તેને નવજમે;
 ચાલે કુટા કુટ, અતી દુખ દળદર પામે;
 થાય ગર્થનો નાસ, હાસ કરી નહીં બેસે;
 હરખે દુરામન લોક, સોડમાં શત્રુ પેસે;
 ઇજત ઘટે ઘણી આપની, છેક ફજેતો થાયછે;
 વ્યાસ વલ્લભ કેહે માનજો, ધરકાઠે ધર જાયછે.

છપો ૩૯

જે ઘર આઝો કલેશ, લેશ તેને સુખ નાવે;
 રાગણની પુનમ, સદા ગરમાં સોહાવે;
 નાસે વિત વહેપાર, નાશ થાતી કુળ વ્રધી;
 મનુસ મરકી થાય, જય સુખ સંપત બધી
 કંકાસે જળ જોળીતણું નાસે છે પળ ચારમાં;
 કેહે વલ્લભ કંકાસને ધાલોમાં ધરખારમાં.

(૧૪)

છપો ૪૦

સંપ હોય જે ઘેર, મ્હેર ત્યાંતો ધધિરની;
વધે વડો વહેપાર, પ્રાપતી પામે જરની;
લે સંસારો લડાવ, ભાવથી ભોગ ભોગવે;
શત્રુ સીર ન થાય, જંગલે છવ ભેગવે;
વંસની મદ્દી ખડુ વધે દુઃખ દગદરનો નાશછે;
કહે વલ્લભ જ્યાં સંપ ત્યાં, હુંલું પ્રભુનો વાસછે.

છપો ૪૧

લડે ખેટડો ખાપ, લડે ભાઈ મું ભાઈ;
લડે દીકરો માત, લડે નાનકડો ભોળાઈ;
લડેજ લગની જાત, લડે ધણા ધણીઆણી;
લડે ભાતી દીવેર, લડે દેતાણી જેતાણી;
વળી સામુને વહુ વડે, ત્યાં પર જોલે ખોસકા;
વલ્લભ કહે તે આઠની પરન્તપતના ખોસકા;

છપો ૪૨

હુંનું નીર અપાર, કડીને ઘરપર રેડે;
સળગે નહીં લગાર, મળુરી ખાલી ખેડે,
થાય ઘડીમાં સંપ, ઘડીમાં ટંડો ચાલે;
ભાંડે દરિયે ગાળ, ઘડીમાં ધરનાં મ્હાલે;
લડે વડે પણ વલ્લભ કહે, સારી શતરૂને કહે;
છેવટ સળગ દાળ અંકઠા, તરીઓતો તેડે રહે.

છપો ૪૩

ડાપણમાંથી હાથ, ન કહે નહાનું મોટું;
 પોતાનું ખરૂં વેણ, અન્યનું માને પોટું.
 એક એકનો વાંક, જુએ પોતાનો ઢાંક;
 છીંદ્રો શોધે છેક, વદે વડી વાતો વાંકાં.
 વાહુ ફોડે તે ઠીકરાં, સાસુ ફોડા ડાળ કહે;
 વલ્લભ કહે કંકારાનું, કારણ હાથા જન લહે.

શેઠો વિશે.

છપો ૪૪

મરો નાતનો શેઠ, ઝેર અણુ જે રાખે;
 મરો નાતનો શેઠ, રાહુ શીર ચાળો નાખે.
 મરો નાતનો શેઠ, રાંકને દાણી મારે;
 મરો નાતનો શેઠ, હરામી હરતું ધારે.
 મરોને શેઠ પટેલીયા, સોને ધુની ખાયછે;
 કહે વલ્લભ તે શેઠનું, જરાકુળથી જાય છે.

છપો ૪૫

શેઠ નાતનો જેહ, દેહ તે ચંડાળ સરખો;
 જ્ઞેષ્ઠ શાસ્ત્ર પુરાણ, પાપીને પંડિત પરખો;
 શત્રુ ન કોનો થાય, થઈ વહાલો વેર વાળે;
 સ્નેહ કરી દે છેહ, જીવ ખાહુ જનના ખાળે.
 શેઠ પટેલ ખની આપથી, પક્ષપાત વિદ્યા ભણ્યો;
 કહે વલ્લભ ચિંક માતને, ગદ્દીએ ગમ્યો જણ્યો.

(૧૬)

છપો ૪૬

કોણ જાણવો શેઠ, સરવ કરતાં ખેલાનો;
કોણ જાણવો શેઠ, નાત મહાજન મહેલાનો.
કોણ જાણવો શેઠ, સરવનાથી સુજાતી;
કોણ જાણવો શેઠ, સરવ જનથી મહા ધાતી.
કોને નગરશેઠ જાણવો, ગુણ તેના શા જોઈએ;
કેહે વલ્લભ સુણો સહુ, સંદેહ સઘળા ખોઈએ.

છપો ૪૭

નાત તણા જે શેઠ, વેઠ તો કરે સરવની;
પાડે સારી સુજ, વાત વઢે ન ગરવની.
દેધ નાતને બોધ, કહે કુળ ધર્મજ નરખો;
આપ કરે સુભ ન્યાય, સુત શતરૂનો સરખો.
લાંચ લઇને ઘર ના ભરે, યસ્ત જોઈ ખુશી રહે;
દોને કલંક મુકે નહીં, તેજ શેઠ વલ્લભ કહે.

છપો ૪૮

માજન કેરો શેઠ, ઠેકથી હોય વિચારી;
સુધ્ય જાત સુમત્ય, જોઈએ પરોપકારી.
સુભ કામમાં દામ, કઠાવે સહુ પાસેથી;
જતો બચાવે જીવ, કોઠ નિયમે વાસેથી.
કરતો પોષણ કંગાલનું આપ હરી ઘર ના ભરે;
કહે વલ્લભ માજન તણા, સાચો તે શેઠજ કરે.

છપો ૪૯

મહેલા ફેરો શેઠ, પેટ મોટું જે રાખે;
 સઉથી સાચો સ્નેહ, મુખ ભુંકુ નવ ભાખે.
 ભગની ગણે પરનાર, વહાર કરવાને ઘામ્મ;
 ભાગે ભલાની ભીડ, ચીડ કોપર નવ ખામ્મે.
 સેહેજ દામ ખરચે નહીં, ગરીબનું ઉધરાવીને;
 વધ્ધલ કહે શેઠ થાપવો, શીર મુગટ ખનાવીને.

છપો ૫૦

શેઠ નગરનો જેહ, દેહમાં દયાજ લાવે,
 રધયતને શીર દુખ, ચીવતુ આપ ઉડાવે.
 જુએ જગતની પીડ, ભીડ ભાગે ઉપાયે;
 કરે રાયશું ન્યાય, નહીંતો સામો થામ્મે.
 સાંભળે સહુનો વારતા, પ્રજા બેટા બેટીઓ;
 વધ્ધલ કહેછે જાણવો, તેજ નગરનો શેઠીઓ.

છપો ૫૧

હાપર છપા ચાર, કહ્યા તેવું લે વરતી;
 મહેલાનો એ શેઠ, જાત જાણો માં નરતી.
 તેથી ચાવળી રીત, રાખતા તે મહા ધાતી;
 એ ખમ્મે એ ચડાળ, અતી નખજો નીપાતી.
 રાખે ઝેર ખહુ આખમાં, હોદ્દો ચલવે આપનો;
 કહે વધ્ધલ તે શેઠીયો, હોય હજારો ખાપનો.

હીમત વિશે.

છપો ૫૨.

જેને હૈયે હામ, કામ કરતા તે ધારયું;
 જેને હૈયે હામ, જય તે જન ના મારયું.
 જેને હૈયે હામ, દામ ગાંઠે તે ઝાળે;
 જેને હૈયે હામ, નામથી ચાલે માળે;
 હામ હૈયે બહુ રાખતા, તે સુરો સરદાર છે;
 કહે વલ્લભ સહુ જાણીને, હામ બહુ હથિઆર છે.

છપો ૫૩.

હામ બહુ હથિઆર, હાન તો માગ મુકાયે;
 હામ બહુ હથિઆર, હામ તો મરોત ચુકાયે.
 હામ બહુ હથિઆર, હામથી દામ ન ફુલે;
 હામ બહુ હથિઆર, હામથી કામ ન ભુલે.
 હાથજ હથિઆર જાણુવું, હામ કદી હારે નહીં
 કહે વલ્લભ સહુ જગ વિદ્યા, હીમત સો મરદા સહી.

છપો ૫૪

હીમત છે તે મરદ, ગરદ હીમત નવ ખાચે;
 હીમતની કીમત, કોમથી નવ્ય કળાયે;
 હીમત પામે રાજ, દાજ હીમતથી વાળે;
 હીમત પામે જસ, કસ હીમતમાં ભાળે.
 હીમત હોય જેહને ધણી, તે જનરણુ છોડાવતા;
 કહે વલ્લભ હીમત થકી, હથિયું જીવ જોડાવતા.

છપો પપ.

નેણે મુકી હામ, હામ ફલે ભેં તેના;
 નેણે મુકી હામ, કામ ધારે તે સેના;
 નેણે મુકી હામ, કામ તે જનનો દુટે,
 નેણે મુકી હામ, રામ વિના ચોર લુટે.
 હામ હારે જે આદમી, નપુસક નર પરમાણુવો;
 કહે વલ્લભ તે માનવી, જીવતાં મુખે જાણવો.

છપો પક

જે જન હાર્યો હામ, નામ તે જનનું ખુડયું;
 જે જન હાર્યો હામ, ગામ ધર તેનું ઉડયું.
 જે જન હાર્યો હામ, આગ ચુંચાયું તેનું;
 જે જન હાર્યો હામ, શામ થાયે મુખ ઝેનું.
 જે જન હામત હારીયો, તે જન કારજ ભુલીયો;
 કહે વલ્લભરામ નામ તે, હામ સહી તે ફુલીયો;

મનુષ્યના મદ વિશે.

છપો છઠ

જેને ખેંહોજો સાથ, હાથ ઉંચો થૈ ગાને;
 ગણે સરવને તુછ, મુછ મરડીને ખાજે.
 જણવિ જાહે જોર, જથેથી ગુસ્સો ખતાવી;
 ખહુ કરે તોફાન, હૃદયે હુંપદ લાવી.
 જળરો જથાદાર સર્વથી, જાણવે જોર વસ્તારનું;
 વલ્લભ કહેછે મુરખા, તાણે જથાદારનું.

છપો ૫૮

જાણવે જાહે જોર, જથાની જોડયો લીધે;
 સમજે મનથી લાલ, સરવથી ટંટો કીધે;
 હૈયામાં ઘણી હામ, સગાંના સાથની રાખે;
 સ્વાન સરીખો થાય, જ્યહાં ત્યાં લૌચ્યાં નાખે.
 મહા જોર જથાનું કરી, શતરૂને ફુલાવી દે;
 કેહે વલ્લભ મજે સીંહતો, સરવે ખો ભુલાવી દે.

છપો ૫૯.

ગરીબ વઢતાં થાય, જાય માર્યો તે જાહુનો;
 ગરીબ વઢતાં થાય, ખાય ખત્તા જન સહુનો;
 ગરીબ વઢતાં થાય, દખાવે સરવે એને;
 ગરીબ વઢતાં થાય, ધાય વઢવા જગ તેને;
 વઢતાં ગરીબ જે થાયછે, તેનાં પાપ પુરાં મજે;
 કેહે વલ્લભ વઢતાં ખીચે, તેનું વેણ પાછુ વજે.

છપો ૬૦.

લાંઠ સંગ કલાંઠ, થાય ત્યારે ખર આવે;
 ઠગની જોડે ઠગ, થાય તો જીતી લાવે;
 ટંટક સામો ડાંડ, થાય ત્યારે ઘર આવે;
 શાની સામો શાહ, થાયતો ધંધો ફાલે;
 નીચ સામુ લઈ હાડક, રહે સંઘ સાં હામમાં;
 સામા સરખા ઉઠીએ, તો તો વસીએ ગામમાં.

છપો ૬૧.

બહુયો જોનો કરપ, નરપ પાણુ તેને ગાંઠે;
 હાંકે આખુ ગામ, આપ તે એકજ સાંઠે;
 વહેરા જન વસ્ય થાય, બપ રાતર શીરપરથી;
 સાંમિ ન ખાંધે કહેડ, કોઈ પાડેલા ઉરથી;
 જેહ જનનો સાખો પડે, તેને સહ નમતા રહે;
 કહે વલ્લભ સમો એજછે, લાંઠ યાયતો નવ દહે.

છપો ૬૨.

ગરીબનું નહિ કોય, ખરો હોયે પાણુ ખોટો;
 ગરીબને સહ ગાળ, દધને પકડે ઠોટો;
 ગરીબ ખોલે સત્ય, અસત્ય સરવે જગ જાણે;
 ગોદા ધાલે લોક, કોઈ દલ દયા ન આણે;
 ગરીબ તણા ખડુ ભોગછે, હાહયો પાણુ ધેસો ગણે;
 વ્યાસ વલ્લભ કહે ગરીબને, ભલોજ પાણુમુંડો ભણે.

છપો ૬૩.

ગ્રહસ્ત ધેસો હોય, તોય પાણુ હાહયો જાણે;
 અવળ વદે વેણ, પક્ષ તો પાણુ સહ તાણે;
 કરે વાત અસત્ય, સત્ય સરવે કહે સાચી;
 હોયે બુદ્ધી હીણ, ગણે નહી કોબુધ કાચી;
 ગ્રહસ્તનું ખોટું ખર પડે, આહયતો બુદ્ધ ભેરવે;
 વલ્લભ કહે છે ગ્રહસ્ત તે, દીવસ રાતને ઠેરવે.

છપો ૬૪.

ગરીબ જનને શોક, કદાપી કો નવ થાયે;
 અસ્ત તમે ગુણ ન, અવાને લાગે પાયે;
 ગરીબ ગુણી હોય, તોહય પણ પ્રીત ન પાંધે;
 અહસ્થ ઘેલો હોય, તોહની રસોઈ રાંધે;
 અહસ્થ તારા ખેતી ધાણા, ચહાય અવા સાળા સહ
 વલ્લભ કહેછે ગરીબનો, ખનેવી કો થાયે નહીં.

છપો ૬૫

વાધ કરે હંસાય, થાયના કોતે સાંભા;
 બકરી જાત ગરીબ, દખતા નડે નકામા;
 ભીક્ષુકપર ભર જોર, કોઈ છતને નવ છેડે;
 હોદાના થઈ દાસ, ભાઈ કહિ ભમતા કેડે;
 એમ ઉંધા જન અતિ ધણા, પાપ પેટ ભરનારછે;
 કેહે વલ્લભ જગમાં સહુ, અજાઈ કરનાર છે.

છપો ૬૬

અનેક જનને એક, નડે તેને તો નડવું;
 દયા ન ધરવી લેશ, દુષ્ટની પુઠે પડવું;
 દારણ દેવો માર, દેવ ભુલાવી દેવી;
 કરવો ઇજત હીણ, કુજેતી જોયા જેવી;
 પાપી પુરુષને પીડવો, સઉને સુખ કરવું સહી;
 કેહે વલ્લભ ભુલાવો, કદિ પાપ ગણવું નહીં.

નીચના લક્ષ્ય વિષે.

છપો ૬૭.

પરશીર મુકે માળ, જાળ તે ખાયે જગની;
પંડે તેજ હોય, હોય તે નીજ ભગતી;
ચોર ગણે સહ ચે નહિય ત્યા તે શા બાણે;
સાંઠ ગણે સહ સાંઠ, હુચ્યુ હુચ્યા મન આણે;
જાર જારી સહુ જાણતાં, તે જન બેલી પાપના;
જુહુ આગ વહલભાઈ, મુકે તે ગુણ આપના.

છપો ૬૮.

દખીપર વધભોગ, રોગ પામે ઝેરીસો;
દસમાં બહુ દબાય, જગ વહેરે વહેરીસો;
શરીર પાણુ સોશાય, ખયના પેટ ભરીને;
તનથી ટાઢો થાય, કુચલાપરની કરીને;
જેમ સુખ પરજું દેખતો, તેમ તેમ તે દાઝતો;
વહલમ કહે ધોક તેહને, લાંપટ મન નહીં લાજતો.

છપો ૬૯

ઝેરી સાંઢે સાંઢ, સ્વાન શું સ્વાન ન સંપે;
ઝેરી રાંડે રાંડ, જરા જોડે નવ જંપે;
સુથારે સુથાર, કરે વહુ વહેર વાદે;
મંઝારે મંઝાર, ઝેર જખાવે જાદે;
દીજ દીજ મળે એકઠા, વિષવાણી ત્યાં થાય છે;
વહલમ કહે છે જગ વીશે જાત જાતને ખાય છે.

(૨૪)

છપો ૭૦

વીપ્ર વીપ્રનૃ માન્ય, ઘડાદે ગ્જાન ખતાવી;
પાપે ભરતો પેટ, આંખમાં ઝેરજ લાવી;
કરે ભ્રમ નીંદાય લહાય લાગે ખહુ રૂદે;
કપુત કરમ ચંડાલ, હતાલી થયોજ ઉદે;
બ્રામણ બ્રામણનું ખોદતા, ખેલ કરે ખુબ ખીજના;
કેહે વલ્લભ તે બ્રામણો, જાણો ખોજ ખીજના.

છપો ૭૧

કરશે પર નીંદાય જ્ય લક્ષ્મી તે જનનો;
ટળે વણજ બહેપાર થાય નાસ્તી અન ધનની.
ક્ષય પામે પરિવાર, પાપ અન્ય જનનુ ધોઈ;
રીઘ સીધ નવ રીધ, રહે નીંદ્યામાં ખોઈ;
વળી જગ સહુ ભુલે કહે, મુખમતી તે મુઢમાં.
કેહે વલ્લભ મુઆ પછો, પડે નરકના કુંડમાં.

છપો ૭૨.

કોણ કહે નીંદાય, કોણ જન કરે અદેખી,
કોણ કરે ખહુ ઝેર, કોણ નાખે ઉવેખો;
કોણ કરે જુઠ વાત, કોણપર આજો મુકે;
કોણ કહે મમ જાત, કોણ મુખ ભુંકે ભુંકે;
કોણ કરે વાતે ટાપરી, કોણ મુખે મીઠું વહે;
કોણ કડવું વેણ ભાંખતું, સહ સોધો લેજો રદ.

(૨૫)

છપો ૭૩.

નીચ કરે નીંદાય, કરે નાગોજ અદેખી;
સગુ કરે ખડુ ઝેર, વદે અંડાળ ઉવેખી.
લુચ્ચું કરે ભુઠ વાત, કલંકી આજો મુકે;
કહે અછકલુ જાત, બ્રહ્મજન ભુંડું ભુંકે.
લાલચુ પુરતા ટાપશી, કુશમન તે મોકુ વદે;
વહાલુ તે કહ્યું ભાણતું, વ્યાસ કહે ધરજો રૂદે.

છપો ૭૪

આંડાળનું લક્ષણ, કરે સહુની ચેષ્ટાળી;
વદે મુખ મીઠાશ, પછાડે પાડે તાળી.
દર્શાવે ખલુ હેત, પેટમાં પાળી મ્હોટી;
કથે મરમની વાત, કુથલી કરવા ખોટી.
વહાલો થઈ વેરી ખને, ખાંતુ ખતાવે આળનું;
કહે વલ્લભ પરખી કહ્યું, આ લક્ષણ અંડાળનું.

છપો ૭૫.

જોત પ્રમાણે વાત, વેણ મ્હોંડાપર આણે,
તર પરમાણે ફળ, પોયાણુ જન પરમાણે.
કરમ પ્રમાણે બુધ્ધ, સંઝ પરમાણે અસરો;
તુકમ તુલ્યા તાશીર, હોય તેમાં શો કસરો.
જ્ઞાનત પ્રમાણે ખરકત છે, શુણ પરમાણે નામના;
ગ્જાન પ્રમાણે ગંભીરતા, નીશ્ચય વલ્લભરામના.

(૨૬)

છપો ૭૬.

જેની જેવી જાત, વાત તેવી તે બોલે;
નીચું નીચી વાણ, વદીને દલમાં ડાલે.
ભરી ગાલમાં ગાળ, સ્વાન પેરે ખડું ભસ્ત્ર;
દૈ પર જીવને દુઃખ, મુરખ મનમાંહી હસ્ત્ર.
ઊંચ કુળમાં આદમી, પણ મુખ નરતી વાત છે;
વટલલ કેહે છે જાણવું નખણુ નીચી જાત છે.

છપો ૭૭.

બોદે બોદણી ખુબ, પરાધ પેટ ભરીને;
મુઠ મનથી મલકાય, કથલી કુલી કરીને.
કહે અન્યને નેસ્ટ, શેષ પોતે થાગને;
આપ તણા ગુણ ગાય, ધરા ધુતી ખાવાને.
અમ કરે પાપે પોટલો, અતી અરીથ્યા હાડમાં;
કેહે વ્યાસ જે જન ખેંગો, તે જન નરકી ખાડમાં.

છપો ૭૮.

કહો કુદને કુદ, તેહમાં ધરમ ન ભાગે;
કહો ચોરને ચોર, પાપ તેમાં નવ લાગે.
હુન્નરિને હોંસિઆર, કહેતાં ભાટ ન થઈએ;
પુન્યવંત દાતાર, કહ્યામાં કીરતિ ન કહિએ.
શાને શાહુકાર ગાઈએ, તે નહી જસ કહ્યા કર્યા;
નખગાને નખજો બોલતાં, વ્યાસ કહે નીંધા નથી.

છપો ૭૯

ખહુ બેલે જે ખોલ, તોલ તે તણો જાણારો;
 હોય ધણો ગુણવાન, તો હયે ગંધર્વ ગાણારો;
 વાત કરે વહેવાર, સરવ જગ જુઠી જાણે;
 વૃધપણું ધણું થાય, તોમ્મે વીસ્વાસ ન આણે;
 સોકો સવરી ખોરો ગણે, સ્વાલ કરે કદી સુતરો;
 વલ્લભ કહે છે ખહુ બકે, તેને કહે સઉ કુતરો.

છપો ૮૦

જામમાં આઝુ ઝેર, જામમાં આઝી સાકર;
 જામે થઈએ રોઠ, જામથી થઈએ ચાકર.
 જામ વધારે વહેર, જામથી સ્નેહજ વાધે;
 જામ છુટે હાથ, જામ તે ઉંચા ખાધે;
 જામ જવાડે મોતથી, જામ જાવેથી મારતી;
 વલ્લભ કહે છે જામડી રાજ્યાસન પધારતી.

છપો ૮૧.

હાંસીમાં વીરોધ, કરોધ હાંસીથી થાયે;
 હાંસી તોડે હેત, રેત હાંસીમાં ખાયે;
 હાંસી વોખનું મુળ, કુળ હુણે હાંસીમાં.
 હાંસી જરનો નારા, ધરે હાંસી ફાંસીમાં;
 હાંસી હાટ હુધમાતનું, હાંસી વાવે આંખરાં;
 કહે વલ્લભ હાંસીચકી, છે ઇજ્જતના કાંકરા.

(૨૮)

છપો ૮૨

મસ્કરીની ટેવ, દેવ દુલે છે તેને;
પડે પ્રભુની લાત, સમજ આવે નહિ એને;
પામે અતી અપજસ, પાણુ મન પાછું ન પાડે;
કપુતનો કુઆર, સહુને ઠઠે ઉરાડે;
જનેતા જેહની છીનકી, પીતા જેનો તસ્કરો;
વલભ કહે સુત તેહનો, નીકળે મુરખ મસ્કરો.

છપો ૮૩.

વદે ઉછળતુ વેણુ, કેણુ કડવું મુખ ભાખે;
કરી કટાણા કરોધ, ખોજ તરછોડી નાખે;
બહાલા સગે વાત, કરે તો પણુ તે રીતી;
દુશ્મન જન દેખાય, એજ પાપીની પ્રોતી,
ઝેર ભરેલ છાંલ જેહની, પા ઝેગ ઝરી ખોલછે
ઢેલે વલભ તે આદમી, ભુઠણ ખરની તોલ છે.

છપો ૮૪

વગર વિચારયુ વેણુ, વદે તે મુખમાં પેસે;
વગર વિચારયુ વેણુ વદે ફર ફરા માટે,
વગર વિચારયુ વેણુ વદે શીર શતરૂ જાએ;
વગર વિચારયુ વેણુ, વદે ભય ભારજ ભાએ;
વગર વિચારયુ વેણુ વદે, તે છવડો પસ્તાય છે.
કેહ વ્યાસ ખોલ્યું અને નહીં તો ભર્યાતુલ્ય થાયછે

છપો ૮૫.

લાડ લડાવ્યું ખાળ, ગાળ ભાંડે તે સૌને;
 કહે માતને રાંડ, માત ખોલે મુખ વહુને;
 વદે તાતને સુત, ભાઈને સાળક ભાંખે;
 કથે કઠેરાં વેણુ, સીખ કોળી નવ સાંખે;
 મ્હોઢે ચઢાવેલ ખાળકો, આખર ટાળે તાતની.
 કહે વલભ તે છોકરું, કુખ વગોવે માતની.

છપો ૮૬

કરી પુત્ર પક્ષ, લક્ષ લડવામાં રાખે;
 રદ્યે આંખે સુત, અન્યપર દર્ધવત દાખે;
 ભાડે ભૂંડી ગાળ, તેમ તે સુણે સાંભી,
 દખી શીખે ખાળ. અસર તે જાયે આમી;
 માત તાત તણું ખોલતું, સવણુ કરી ગુણ રહાયછે;
 કહે વલભ તે છોકરું, છેવટ વંઠી જાયછે;

છપો ૮૭

ખગો રાંડનો કુખ કપુત્ર પુત્ર પ્રસવે પેટે;
 હરી જનને દે દાખ, દુષ્ટને ભાવે ભેટે;
 અર્ધને જાણવે જોર, ઢોર ધાણે ભંગ પાડે;
 અનેક જીવને રૂળ, પુરાણ પાડી નસાડે;
 ભગવત નામમાં ભંગ કરે, ધંધો ટીંખળ ગાળનો;
 કહે વલભ આ ગુણથી, ગણવો સુત છીનાળનો.

છપો ૮૮

મરજે પુત કપુત, ખાય પરમુખની ગાજો;
 મરજે પુત કપુત, થાય જે સહનો સાંજો.
 મરજે પુત કપુત, રંગમાં ભંગ પડાવે;
 મરજે પુત, કપુત, લોકને આળ ચડાવે;
 જે પુત કપુતો નીકળે, તે જન મરજે આપથી;
 કેહ વલ્લભ તેવાયકી, છુટે સહુકો પાપથી;

અતી સર્વ વરજીત વીશે.

છપો ૮૯.

જદે કરશે જેહ, તેહ થોડામાં મરશે;
 જદે કરશે જેહ, તેહનું હાકમ હરશે;
 જદે કરશે જેહ, જગત તેનાપર ચીડે;
 જદે કરશે જેહ, પ્રભુજી તેને પીડે;
 જદે કરશે જે ધારશે, તેના હાલ ભુંડા થશે;
 આકપુર તુલ્ય વલ્લભ કેહે, બહુ કરતો ઉડી જશે.

છપો ૯૦

બહુ દોડે થકાય, બહુ આર ભારજ મારે;
 એક દમ કરે જોર, જરૂરે તે જન હારે,
 છાજે વધે જે નિર, એક પલકે તે ખુટે;
 ગટપટ ખાંધે સ્નેહ, તેહ દુકામાં તુટે,
 થાણું કરે તે થોડાકને, ઝાઝામાં કરવાસછે;
 કેહ વલ્લભ સત્ય માનજે, થોડામાં મીઠાસછે;

છપો ૯૧.

ખડ ખડ કાઢે દાંત, હરીને જે નર નારી;
 બુઢીહિણુ તે હોય, નહિ રીત પાસે સારી.
 મુરખના સરદાર, દાંત દેખાડે આઝા;
 જગમાં હલકું બોલ, થાય ને દુટે માઝા.
 રાંડ રડે ને હાળો હસે, તે મુરખા પ્રમાણુ છે;
 દાંત કાઢી હસવાયકી, વ્યાસ વઢે બહુ હાંણુ છે.

છપો ૯૨.

તાત સુતને શીખ, ખીક દેઈ દે આજ;
 બ્રાત કહે સુભ વાત, વીરને વારે બાજ.
 માતા મુખ દે ગાળ, બાળને સ્વાસ્થ સાર;
 ભગની ભાંખે બેઠ, કાઢવા લક્ષ નઠાર.
 બાળપણમાં ખુર પડે, મ્હોટપણમાં તે મીઠકું;
 કેરું વલ્લભ પાછળ સહુ, સંભારે તે ફીઠકું;

છપો ૯૩

મુરખને દયો ગ્નાન, સાન આવે કદાપી;
 સમજવો સૌ સાર, તોહયે નવ સમજે પાપિ;
 કરો કોટી ઉપાય, ચલાયતો રાખો બાળી;
 પણ પડી જેહુ દેવ, ટળે ના તેતો ટાળી;
 યત્ન કરી સ્થીર પાડીએ, તોપણ મન જાયે ડગી;
 વલ્લભ કેરું છે શેઠની, શીખામણુ આંપા લગી;

છપો ૯૪.

નહીં નરૂંને લાજ, નહીં નરૂંને હાંની;;
 નહીં નરૂંને ટેક, નરૂં જન પે ઇમાની;
 નહીં નરૂંનો ખોજ, નરૂંને શીક્ષા શાની;
 નહીં નરૂંની સાખ, નહીં નરૂં તે જ્ઞાની.
 ડર નહીં નરૂંને લોકનો; નરૂંજન નીરદ ધણો;
 કહે વલ્લભ માને નહીં, નરૂં ભય રાજ તણો;

છપો ૯૫.

જોણુ મુકી લાજ, તેહને રાજ ધરીનું;
 લજવે માને ખાપ, લજવે સગુ અરીનું.
 આણુ મનમાં હર્ષ, સર્સ સહુનાથી જાણી;
 છેવટ પામે દુઃખ; મુખ થાએ ધુળધાણી.
 લાજ રહિત રાજ ભોગવે, તે સ્વપ્ન ધરી ચારનું;
 કહે વલ્લભ મુઝરે નહીં, કાં પુરૂષ કાં નારનું.

છપો ૯૬

ખરૂ કહ્ય માં ખાર, ખરોખર જનને લાગે;
 વ્યાપે રૂદે રીરા, વેણુ વપુ માંહા વાગે;
 થાય આકળુ ભૂત, દુઃખ મનમાંથી ઉઠે;
 ખરૂ ખમે નહીં આપ, રોરા આણુ તે રૂઠે.
 સત્ય કહે શોક ઉપને, ડાપણુ ખજવે ડાંડનું;
 કહે વલ્લભ તે છોકરૂ, હોય રઝળતી રાંડનું.

છપો ૯૭

સાચા જનને સોક, કદી કાળે નવ આવે;
 રહે ન છુપ્યું કર્મ, આશ્વિતો ભસ્મ લગાવે;
 શાહજાદાને ચોર, કહે નવ રે લગારે;
 ધેનું ફેરાં શીંગ, હોય ધેનુંને ભારે;
 સુર્ય ભણી ધુળ નાખીને, પાછી પોતે પામતા;
 કેહે વલ્લભ લાગે નહીં, સાચે સોને સામતાં.

છપો ૯૮.

સહ મન ઠાહ્યું થાય, નહીં કે મનથી ધેલું;
 નહાતું મોટું કોય, હોય પાછળ કે રહેલું;
 આણુ ભણુ કે વીદ્યાન, રાય કે રધયત સરવે;
 ગધ્ધો મન ગુણવાન, ધુમતો ઘણાજ ગરવે;
 અકકલ જગમાં દોહોડ છે, ખરેખરા ઇનસાફની;
 અડધી વ્યાસ કહે અન્યની, આખી સૌને આપનો;

છપો ૯૯

સમજે સહુ મનુષ્ય, હું સ્યપરના હૈયાની;
 મુંઢ નરો પણ કાંક, લહે વિકટ વહીયાની;
 મુઠ્ઠુ પુઠ્ઠુ પડપંચ, સરવ વરત્યામાં આવે;
 મન ઠાહ્યો જન કોય, હોય તે હુપંદ લાવે;
 પણ સમજે સહુ માણીઓ, ખોટું કે અથવા ખરું;
 પાપ વ્યાસ કહે દીસતું, સમજીને કરજો પર.

(૩૪)

છપો ૧૦૦

આપ વખાણે ગુણ; ત્રુણ સરખો તે ભણવો;
હું પદ માગે માન્ય, ભલો જન બાટજ ગણવો;
થોડા વ્યક્તિનાં, ખતાવે ખહુ ખડાઈ;
પુંઠ વખોડે સરવ, ગર્વ તોપણ મન માંહી;
મુંઠ જન ડાહ્યો થઈ ફરે, મનથી પુલ પલકાયછે;
કેડે વલ્લભ સુણો સભા આછું પાત્ર છલકાયછે.

છપો ૧૦૧

હુંતર જેની પાસ, દાસ સહ થાયે તેના;
મળે માન્ય અહિકાર, બેસવા ગાડી મેના;
લક્ષ્મી લાગે પાય, રાય પણ બે કરનેડે;
ગ્રસ્થ શેઠ સહુકાર, નમીને આગળ દોડે;
મળે મન ઇચ્છુ આવીને, ભાર પડે નહિ તાણવો;
વલ્લભ કેડેછે સદૃશી, હુનર હોરો જાણવો.

છપો ૧૦૨

હુંનરને જન જેહ, ખરોખર પાકો કરતા;
જગમાં જીતે તેહ, હામ હજયામાં ધરતા;
રાખે નહીં કચ્ચાર, હાય તે જનને થોડી;
સેજે સો પચાસ, જુગતે લે જર નેડી;
પડેહો હુનર લે હાથમાં, તેને વેઠ થોડિ પડે;
કહે વ્યાસ કાચે હુનરે, મ્હો માથે હોડી રડે!

છપો ૧૦૩.

કાચાનું કમળેર, ઠોર ઠોરે તે ભાગે;
 પાકું થાય પસાર, કાંઈ ઠોકર નવ લાગે.
 કાચે કમ કીસમત, ગત થાયે તે કીસ્સો;
 પાકે પામે જસ, આખરથી લે હીસ્સો.
 કાચે હીસબ વલ્લભ કહે, કો દન ઉંચો નવ ચહે;
 હીંગનું પરીક આવડયું, એટલે ગાંધી થઈ પડે.

છપો ૧૦૪

હુષ થવા જે ચહાય, જાય તે જનનુ જાહે;
 ખુશ્તે તે ખોરાક, કોઈ મહોટાને વાદે.
 નકામ તાણે ટેક, છેક છોછો તે થાયે;
 વણ ખુદ્દિએ વાદ, કરીને ખાટું કુટાયે;
 વીના હુનર હાથી ખને, ઝઘરાં ખાવા ચહાય છે
 કેહે વલ્લભ છોટા થયે, કીડી સાકર ખાય છે;

છપો ૧૦૫.

કરે વડાનો વાદ, નાદ તેમાં ઉતરશે;
 લાંબા નરની સંગ, જાય હુકો તે મરશે;
 દરશો વડાનો મહેલ, ઝુપડી વાદ પાડે;
 વડા વાદ પોશાગ, કરી દેવાણું કાડે.
 ખાય ખાણું વડા વાદથી, રાંક વડા સામે વશા,
 કહે વ્યાસ વલ્લભ છેવટે મરશે તે ટાંગા ગશો.

છપો ૪૨

કરે વડાથી વેર ઝેર રાખીને દલમાં;
 જીવ જર થાએ નાશ, ઉડે તે પામર પલમાં.
 ખુએ ઘરને ગામ, ઠરીને ઠામ ન બેસે;
 દામ ટળે નકામ, ચીતમાં ચીંત્યા પેસે.
 સુખે સુવા પામે નહો, માટે મનથી ખીજીયે;
 કહેછે વ્યાસ વડા થકી, વેર કદી ના કીજીયે.

કન્યા વકરેા કરવા વિશે.

છપો ૧૦૭

લે દિકરીનો દામ, ડામ રેવાનો તેન;
 કુખ ટળીને સુખ, મળેલું દીઠું કેને.
 રક્ત લક્ષ્મી એજ, તેજ ઘરમાં નવ વ્યાપે;
 કરે કુળનો નાશ, હજાહજ કુમતી આપે.
 ચામનો દામ ઉપજીવીને તરતજ ખુશી થાય છે,
 વલ્લભ કહેછે વીતતે, લક્ષ ધણું લઈ જાયછે.

છપો ૧૦૮

દામ લેઈ દે ચામ, નામ બોલ્યું તે ધણીએ;
 લે દિકરીનું દ્રવ્ય, તાત તે ભડવો ભણિએ.
 પરણત નવ કેવાય થાય વેચ્યાના જેવું;
 ગણવો ગુણકા તાત, શાસથી અવળું તેવું;
 લેલક્ષ્મી ત્રાહ ત્રાહની, પોતા પુત્રી આપિને,
 કહે વલ્લભ સત્ય માનજે. પાપધણું તે પાપિને.

છપો ૧૦૯.

વેઠી વપુએ કુખ, સુખ તાકે તનીયાનું;
 નીરખે વર જર ધર, નહિ અવળુ ફનીયાનું.
 નીચ કરે નીધાય, સત્ય સારૂ નવ ખીચે;
 તાકી સારૂ સુખ, દાન કન્યાનું દીયે.
 તે ગુણ સહુ ડાહ્યા તણા, તાત શુભ સભાગીયો;
 ઠહે બ્યાસ સુખ સુતાતાણું, સોધે નહિ અભાગીયો.

છપો ૧૧૦.

દૈ કન્યાનું દાન, માન્ય મોકલતાં ખાયે;
 કરે જમૈથી ઝેર, વહેર પણ સામે થાયે.
 રાખિ આપને ઘેર, યેર પાળ્યાની બાંધે;
 કંવરીને કુટુંબ ગણે, તે ખરની તોલે;
 પરણાવિને કરી પારઠી, પુઠ અમલ કરે આપનો.
 વલ્લભ કહેછે નર્કમાં, કામ થાય તે ખાપનો.

શાન્તી રાખવા વિશે.

છપો ૧૧૧.

લોભથી કુટાય, લોભથી ટેકજ કુટે;
 લોભી જન કુટાય, લોભથી ગર્વજ ખુટે.
 લોભે ન રહે સાજ, રાજ પણ લોભે ખુએ;
 લોભે આપ ન ખાય, લોભથી ઇન્જન ખુએ.
 લોભે ભવરી લુલી લવે, લોભે ખતા ખાયછે;
 વલ્લભ કહેછે લોભથી, લસણ સધળાં જાયછે.

છપો ૧૧૨.

સંતોશી જન જેહ, દેહ પ્રકુલીત તેનો;
 સંતોશી સુખુદય, ભોગવે સૌ સુખ ચેનો;
 સંતોશીનો ટેક, રહે જનમારો આખો;
 સંતોશીનો જસ; ભાર જગમાં નહિ અંખો
 સંતોશીનું માન્યજ વધે, સંતોશી તરતા તદા;
 કહેછે વલ્લભ જગ વીરો, સંતોશી સુખી સદા.

છપો ૧૧૩.

મન ધારયુ ને યાય, ખાય માં કો જન લુખ્ય;
 ફરે ન નાગુ કોય, ભિખારૂ રહે ન ભુખ્યું;
 ચાલે ન ચર્ણ કોય, વહનો ઘેર વસાવે;
 ચોરી ન કરે ચોર, કોઈ પર ગુણ નવ ગાવે,
 નોહો કરી કો કરે નહી, વેઠ કરે સાને મથી;
 કહેછે વલ્લભ હર વીના, મન ધાર્યા થાતાં નથી.

છપો ૧૧૪.

ને આલ્યું રહે ચીત, હરે નહી રાનાણ સીતા;
 ને આલ્યું રહે ચિત, પડે ન પરાસ્વરે પીતા;
 ને આલ્યું રહે ચિત, કુચૌધન યુધ ન માંડે;
 ને આલ્યું રહે ચિત, રામજી નાર ન છાંડે;
 મન આલ્યાં રહેતાં નથી, હર ધાર્યા સૌ યાયછે;
 વલ્લભ કહેછે મુરખા, ચિંત વસ કેવા જાયછે.

છપો ૧૧૫

લક્ષ્મી વરના લેખ, પડયાં મીઠ્યા નવ થાયે;
 લક્ષ્મી વરના લેખ, કોયથો નવ ભુસાયે;
 લક્ષ્મી વરના લેખ, લખ્યા ગુંદરની ગાયે;
 લક્ષ્મી વરના લેખ, ટળે ના દીન હજારે;
 લક્ષ્મી વરના જે લેખછે, તે પરમાણુ થાયછે;
 વલ્લભ કે મુઢજ મતી, હું કંતથી કુટાય છે.

છપો ૧૧૬

હું કંત રાવણુ રાય, રામચંદ્રે રણુ રોળ્યો;
 હું કંત દુર્યોધન, પાંડવે વન વીજેળ્યો;
 હું કંત કંસાસુર, ક્રોધ કરી કબળુ માર્યો;
 હું કંત જરાસન, ભીમથી લઢતાં હાર્યો;
 હું કંતીના કુટલ ગયા, ટેક રહ્યા કોના નહી;
 કહે વલ્લભ સહુ હરી કરે, વીચારી દ્યો મન મહી.

છપો ૧૧૭

દશા રામને શીશ, પડી વનવાસ દહાડયા;
 દશા નળરાય શીશ, નારથી ભુદા પાડયા.
 દશા કબળુને શીશ, મણીનો ચોરી આવી;
 દશા દમી ચંદ્રાસ, જમ્યો યે પરનું લાવી.
 દશા પાંડવને શોર પડી, દાદશવરસો વન વહ્યા;
 કે વ્યાસ દશા હરીચંદ્રને, નીચ ઘેર નોકર રહ્યા.

દેવા વિશે.

છપો ૧૧૮.

દુખી દેવાદાર, સુવા સ્વપને નવ પામે;
કોઈકાં બહુ ખેંચાય, જાય ત્યાં કાંમે કાંમે;
ઘેર પડે પોઠાર, કહેણિયાં આવી ખેસે;
ગાળો પણ દસ વીસ, ખાઈ ખુણામાં પેસે;
નીરભયથા નવ રહી શકે, નહીં સંસારી સુખકું;
કહે વલ્લભ સહુ માનજે, દેવા તુલ્ય નહી કુખકું.

છપો ૧૧૯.

દેવુ દારણુ દુખ, કદી દેવું ન કરવું;
વેડી લેવી ભુખ, ઉધારાતું પરહરવું.
દેવાના થઈ દાસ, રહેવું પડે સદાયે;
પડે જોવા હાથ, વેણ વાંકુ ન વદાયે.
દળીદર દુખ દેવે વધે, દેવે દાનત ખોગડે;
કહે વલ્લભ દેવા થકી, રહે આખરથો ગડે.

મીંઢા માણસ વિશે,

છપો ૧૨૦.

મીંઢા માણસ સંગ, રંગ કદી નવ કરીએ;
જે જઈએ પરદેશ, મ્હોત વિના ત્યાં મરીએ.
જણાય નહિ કંઈ મર્મ, કર્મ તેનાં ધારેલાં;
મીંઢાથી બહુ લોક, દિઠા જમમાં હારેલાં.
મુજો રહિને ખોલે નહી, મીકું ખોટું કે ખરું;
જેખ જોજો તે મારશે, વ્યાસ કહે કરને પડે.

છપો ૧૨૧

મીઢું ન બોલે બોલ, તોલ તનમાં તે તાકે;
 મીઢું માણસ લાગ, નેધને મારી નાખે.
 ત્રહી પેટમાં પાપ, આપ ટાઢો થઈ રેળે;
 ધણો જોઈવે ગેડ, નહીં બોલે ને બોળે.
 ઐયરે નહીં કાંઈ મુખથી, પેટ માંહી પાળી રહે;
 મીઢા તણા સંગ છોડને, વ્યાસ વલ્લભ સાચુ કહે.

છપો ૧૨૨

રહે ચઢેલું મુખ, મુખ તેને નવ આવે;
 ઝેરી જન દેખાય, કોઈ રસ્તે ન બોલાવે.
 કહે અદેખો લોક; કટાણું મોઢું નરખી;
 સગું સાથ નવ થાય, હસે નહિ કોજન હરખી
 વળી જગસહુ અતકુ રહે, ગણે કુકરમી કાળછે;
 વ્યાસ કહે રહે મુખ ચઢ્યું, તેજ ધણી ચંદાળછે.

છપો ૧૨૩

હસ્તુ રેહછે મુખ, કુખ તે જનતું નાસે;
 ઉમંગ સોને થાય, જઈ જગ બેસે પાસે.
 આણંદિ કહે લોક, હરખતું મોઢું નેધ;
 ગુણ જગત સહુ ગાય, બોદેચ્છ ન કહે કોઈ.
 ભાવે લોક બોલાવી, સે ગમત કરવા કારણે;
 હસમુખાને વલ્લભ કહે, મુખ મળે સહુ પારણે.

(૪૨)

અવળી રીત વિશે.

છપો ૧૨૪

દુનિયાના દોરંગ, જગત જુઓને ભાળી;
વાઢનારી છે જેહ, તેહને કેહેછે પાળી.
પાળેછે ધી પાત્ર, બોલતા તેને વાઢી;
બહુ અવળા ઉચ્ચાર, વદે દુનિયાજ અનાડી.
બાંધે પચાસની પાધડી, તોરો તેનું નાક છે;
કહે વલ્લભ પાછળ મુકે, અવળું અડો આંક છે.

છપો ૧૨૫

ધુંધટ તાણે નાર, પ્રદ્ધ જનને દખીને;
કરે ઊઘાડું મુખ, દિયર પ્યારો પેખીને.
બહાર જતાં શણગાર, સજે બહુ સારા વાધા;
પિઉછ પાસે જાય, અંગ ખેરીને ધાધા.
ઘેરે બહાલામાં હોય ઘણું, પરમું હોયે પ્રીતડી;
વલ્લભ કહે છે જગ વિશે, જો જો અવળી રીતડી;

છપો ૧૨૬

કાન સાંભળી વાત, કદી સાચી નવ કહીએ;
નજરે દીઠી હોય, તોય વિચારી લઇએ.
ઊંડો કરીને ડયસ, આપ તપાસી જોઇએ;
પડદે પ્રુછાપ્રુછ, કરીને સંદેહ બોઇએ.
નિશ્ચય કીધા વિણ વારતા, કરે તામશી તાપના;
વલ્લભ કહેછે તે ધણી, બનશે બેલી પાપના.

છપો ૧૨૭

જેને જેપર પ્રેમ, વહેમ તે પર તે ધારે;
 જેને જેની ખીક, ખીક તેને તે મારે.
 જેને કલ્પના જેહ, તેહ સપને ઉપજાવે;
 હંયામાં જે વાત, હોય તે હોઠે આવે.
 આહાર તેવો હોટકાર છે, વ્યાસ વદે છે વારતા;
 જેને પ્રેમ જેહ વાતનો, તેમ વહેમ તે ધારતા.

ન્યાયાધિસ વિષે.

છપો ૧૨૮

મરોને અમલદાર, પક્ષપાતો જે કરતા;
 કરે નહિ સુખ ન્યાય, લેછે લાંચો ઘર ભરતા.
 ગ્રહસ્થાને દે માન, ગરીબને ગરદન ઘાલે;
 ઉલટ સુલટ ઇનસાફ, કરીને કુઠો ચાલે.
 રંડીખાજ ન્યાયાધિસ જે, તેપર પ્રેમ ન આશુવો;
 કહે વલ્લભ પક્ષજ કરે, તે ખડુ જળીચો જાણવો.

છપો ૧૨૯

એ જાણુને વિરોધ, કાંઈ કારજનો ચાલે;
 તેમાં કો ત્રાહિન, ચીત ડાપણથી ધાલે.
 એક તરફની વાત, શુણી સત્ય માની બેસે;
 કરવાં તેની પક્ષ, આપ કુમખમાં પેસે.
 ખીજ ઉપર ખડુ ખરખરે, ભુંડુ મુખ ભાણતો ફરે;
 કહે વલ્લભ લંધુરને, કામ ઘણું ગાલજ ભરે.

છપો ૧૩૦

જોઇ ખેતો વિચાર, સાર સોધીને કાઢે;
 કોણ સાચને જુઠ, ઉર ઉરમી ઉઠાડે.
 પછી તાણે પસ, લક્ષવસા તે કાઢ્યો;
 શાણાનો સરદાર, લડતનો પરખે પાયો.
 ખરી ખુંચ ખોળે તે ખરો, સ્વાલ કરે સુપક્ષનો;
 વલ્લભ કહેછે જાણવો, તે નર ખત્રીશ લક્ષણો.

કામીજન વિષે.

છપો ૧૩૧

કામી નર કે નાર, જનખુદ્ધિમાં ગ્રીણાં;
 નેત્ર છતાં તે અંધ, કરમ સુજે ખડ્ડુ હીણાં.
 નહીં લાજ મર્યાદ, સ્વાદ સાચો કીડાનો;
 રહે થઇને લખ્ધ, પાસ પ્રેમી પીડાનો.
 રાત દીન જખના જનરિત, અજ ઉદક ભાવે નહીં;
 વલ્લભ કહે છે કામીને, નીદ્રા પણ આવે નહીં.

છપો ૧૩૨

કામાતુર જન જેઠ, તેહની છલ્યા જુઠી;
 કોડી ન રહે પાસ, ગર્થથી ખાલી મુઠી.
 તસ્કરમાં પણ ત્યાર, દગામાં દાનત દોડે;
 નીચ નીશામાં પુર, નઠારા વાયક મ્હોડે.
 જરી જન સગુ સમજે નહિ, છાક ભરયું છટકેલ છે.
 કહે વલ્લભ જગ જાણજે, કામીજન વટલેલ છે.

મન વીના મળવા વીગે.

છપો ૧૩૩

માન્ય વિના પર ઘેર, કદી કાળે નવ જઈએ;
રહે ન રાખ્યો ખોજ, ભારથી હળવા થઈએ.
કોડ પતીકો હોય, તોલ્ય સામું નવ જોઈએ;
કરવા ચહિયે પ્રીત, આખર તેમાં જોઈએ.
વાણ માન્યે મળે ગાદીઓ, પણ તે ધુળ પરમાણુવી;
ઢેરે વલ્લભ ધુળ માન્યથી, મળતાં ગાદી જાણવી.

છપો ૧૩૪

જે કામે નહિં ભાવ, હહાવ ત્યાં ક્યાંથી વીતે;
હેત વિનાનો વેત, પાર પડે નહીં પ્રીતે.
મળે નહીં જ્યાં માન્ય, દયાન ત્યાં ક્યાંથી લાગે;
લુટાય જ્યાં અનેક, છેક ત્યાં ભય મું ભાગે.
જેહ કામે ઉમંગ નહીં, ત્યાં વેળા કેમજ વળે;
ઢેરે વલ્લભ અન ના મળ્યું, તો ધન ત્યાં ક્યાંથી મળે

જીવોના દેહ વિષે.

છપો ૧૩૫

વર્ષક કરે વર્ષક, રોગ તે તનના ટાળે;
ચોપ ચોટતો હોય, તોય પણ તે જન ખાળે;
લાવે મુળી મુળ, વનસ્પતી ભાર હરાડે;
અડધાધીઓ અનેક, ચોપડી રોગ મટાડે.
ખદ વધદિનું આસડ મળે, મળે ખનેલા ખડોતનું;
વલ્લભ કેહેછે અવ મળે, સોધ્યું એ. પદ મહોતનું.

છપો ૧૩૬

કદી ન મુકે કાળ, રસાતાળે જઈ ખેસે;
 સસ્ત્રક પેટી હોય, કોય ત્યાં છુપી પેસે;
 ઘર ખાંધે જળ માંય, વાસ પુરે જઈ વનમાં;
 ઉદંખર ખકતર કવચ કો પેરેરે તનમાં.
 લે સાહેતા તપશીતાણી, ચતુરાઈ નહિં ચુકતો;
 પાણુ વલ્લભ કેહે કાળતે કોઈને નથી મુકતો.

છપો ૧૩૭

સગાં માત કે તાત, બ્રાત ભગની ન નારી;
 મામા કાકા કંથ, છોકરાં સૌ સંસારી.
 ગાય બળદ કે ભેંસ, અન્નકે પોપટ પાળે;
 કાંતો તે લે લહેણુ, કાંપતો દેણું વાળે.
 જેહ જેને સંસકારછે, તે તે ભેણું થાયછે;
 ભેહેણુ દેણુ વલ્લભ કેહે, પુરણુ થયે સૌ જાયછે.

પાપીની પ્રિત વિષે.

છપો ૧૩૮

પાપી ખાંધે પ્રીત, આસ રાખીને જરની;
 પાપી ખાંધે પ્રીત, પ્રેમદા જોવા ઘરની.
 પાપી ખાંધે પ્રીત, હુન્નર લેવા માટે;
 પાપી ખાંધે પ્રીત, તેડવા વાંકી વાટે.
 પાપી ખાંધે પ્રીતડી, કાંઈ મતલબને કારણે;
 કેહે વલ્લભ જે સ્વારથી, તે ન ચરાવો ખારણે.

છપો ૧૩૯

કરે પ્રાણુની પ્રીત, રીત એતો રૂડાની;
 સ્વારથની મીઠાઈ, કરે જાતજ ભુંડાની.
 દોસ્તી દીલની હોય, કોય દોવસ નવ ટુટે;
 આશાની અસનાઇ, પ્રેમતે પલકે ખુટે.
 કરે ભાઈખંધી ભોડની, દામ નારને અન વીના;
 સદાચે સરસ તે ચાલતે, વલ્લભ મુખ જોલે ખિના.

છપો ૧૪૦

સોમણ ખાંધો સ્નેહ, નેહ વીનાનો જાણો;
 નોકટ નાવે કોય, વપત વેળાએ સાણો.
 રાજવંત જે હોય, લક્ષ્મી સેવા જોલો;
 જર કરમને માટ, ભડે દોસ્તી ખાંધેલી.
 રાવણ જેવાને જરજ્યો, ખે હાલે મુખ્યામથી;
 મત મુકજે સહુ સ્નેહનો, છે પણ સત્યચારી નથી,

વ્યસન વિષે.

છપો ૧૪૧

વ્યસનને વસ જેહ, તેહનો સંગ ન કરીચે;
 જાતાં બહાર ખજાર, સાથથી લાજ મરિયે.
 જોલે વ્યસની વેણુ, કેણુ સાચુ નવ કહીએ;
 આપે કોલ કરાર, તોહયે વિસ્વાસ ન રહીએ.
 હોય ભુપત કે શેઠીચો, વળગ્યુ વ્યસન જે જાતને
 વલ્લભ કેહે વ્યસની થયો, તે નગણુ નિજ તમાનો.

(૪૮)

છપો ૧૪૨

જે નર નીસાખોર, ચોર તે જરૂર જાણો;
ભંગી પીયે ભાંગ તેહને ઘેર ન આણો;
અફિણ હરામી ખાય, પીયે ગાંજી ગંજેરી;
મુંઠ કરે મધ્યપાન, ખને વટસોને વહેરી.
તાડો સંગ તુછ જાતને, એગટ થઈ કરતો કરે,
ઠેઠે વલ્લભ અસની થયો, તેનું ચિત ચોરી કરે.

છપો ૧૪૩

કરીએ કર્મ જેહ, તેહ પડદામાં સાડે;
સુભ અથવા અશુભ, ખુબ ન્યાડ કે પ્યાડ.
મોઠાસ કે કડવાસ, ભજનકે ચોરી ચાડી;
પાપ જરૂરકે પુન્ય, વાત સોધી કે આડી.
સગળુ તે પડકે શોભતું, ખુદ્ધિ ચીજ બે સાખની.
ઠેઠે વલ્લભ સૌ માનજે, ખાંધી મુઠી લાખની.

છપો ૧૪૪

સાખે સઘળુ સુખ, ફુખ પણ સાખે નાસે;
સાખે સુભ વેવાર, સાખથી તરકટી ત્રાસે.
સાખે રે' ભય ભાર, સાખથી માન્ય મજે છે;
સાખે સૌ વેવાર, સાખથી દામ રજે છે.
સાખ તે સહુથી અપટતા, હનિગતનું એ આલછેલર
ઠેઠે વલ્લભ સહુ સાંભજો, સાખ લાખવો લાભ છે.

છપો ૧૪૫

શાખ ટળિ મળે લાખ, લાખ તે રાખજ જાણો;
 શાખ ગયે સૌ જાય, મળેના અનનો દાણો.
 શાખ ગયે વહેવાર, જરા જગમાં નવ ચાલે;
 શાખ વગરનો જન, કોઈ ધરમાં નવ ધાલે.
 શાખ ટળો તે જગથી ટળ્યો, શાખ મનુષ્યનું મુળજો.
 વલ્લભ કહે છે સાંભજો, શાખ ગયે સહુ ધુળ છે.

છપો ૧૪૬

નાગુ નાચે નાચ, આપ પાતાજે પેશી;
 જોડું ખાણું ખાય, ચાહ્ય તો પડે ખેશી.
 ચોરી કરીને ચોર, વસે શહુકારી વાસે;
 ખુની જન કરી ખુન, થાય સતો ભુપ પાસે.
 છીનાળી કરી છીનાળવા, કરમાં માળા સાલ્યછે;
 વલ્લભ કહે રહે ચુપ નહી, વા વારતા લઈ જાયછે.

છપો ૧૪૭

કોક કરે કડ કામ, કામ તે સહુનો ઠાજે;
 હોય કરમ ચંડાળ, ખીજ ખાહુ જનનું ખાજે.
 કપટ કરે હંમેશા, દેશની ઈજત ખુચ્ચે;
 કરે આપનું કાર્ય, જસ પાછળ નવ જુચ્ચે.
 મતલબ આપનો સાધીને, પાપીજન જન પંથે પજે;
 કહે વલ્લભ તે જીવને, રણતાં રોજ નવ મજે.

છપો ૧૪૮

જે શીખેલો પાલ, માન્ય તે તો ખહુ ખાયે;
 જે શીખેલો રાગ, તેહ ગાણું નવ ગાયે.
 જેને વંચક હોય, કહેથી તે નવ વાંચે;
 જે શીખેલો નાચ, નચાવે તે નવ નાચે.
 આ સરવે અહંકારીને, માન્ય કદી ના કીજીએ;
 વલ્લભ મોઘા તણી, પળશી પળ ના કીજીએ.

છપો ૧૪૯

ગરજને નહીં ગત્ય, મત્ય હાકે પોતાની;
 જાણે ન પરની પોર, અન્ય હસતા રેતાની.
 મતલબ સાધે આપ, ખાપ ગર્વતને ખોલે;
 બને આંધજો ભીંત, બહે બહુ બુચટ તોલે.
 ગરીબપણું દુખડાવતો, એજ શુદ્ધ સુમાર છે;
 કહે વલ્લભ સહુ જાણુને, ગરજ જન સુમાર છે.

છપો ૧૫૦

મળતુ વેવીશાળ, ભાગતા તે જન પાત્રી;
 પોતે સારૂ અહાય, સુધરે નહીં કદાપિ;
 કરી રંકતું ભંગ, આપ ધરમાં લે તાણી;
 તે કન્યા રંડાય, થાય અંતે ધુળધાણી.
 પર વેવીશાળ ભાગીને, મુઠ મન ખુશી થાય છે;
 વલ્લભ કહેછે છેવટે, મુળ સમુળ જાય છે.

છપો ૧૫૧

કોઈ કરે સુલે કામ, કરતાં બગડી જાય;
 પછી ધરે બહુ શોક, શોક ધરવે શું થાય.
 બીજા મુરખ લોક, જાય દેવાને ઠપકા;
 શીઠ કરચું આ કામ, નકામા નાંખે લપકા.
 હીમત સહોદરે આપવી, સોચન આંસુ લુછવું;
 વલ્લભ કહે પાણી પીને, પાછળ ધરચું પુછવું.

૩૫ જોખન વિશે.

છપો ૧૫૨

જેને જાદુ રૂપ, તેહને આળ ચડે છે;
 નરતી કરે નીંધાય, પાપિ જન પુઠ પડે છે.
 કરે આંગળી લોક, શોક ઉપજાવે આંખ;
 ઇજ્જત હલકી થાય. તોડાવે દુષ્ટ મલાંખ.
 વગર કુદે કાંકરા પડે, દુખી રૂપાળુ જન છે;
 વલ્લભ કહે બહુ રૂપને, માથેતો લાંછન છે.

છપો ૧૫૩

હોય જોખનનો મદ, હૃદય વાળે વળી ઉંધો;
 સોમણ દીને શીખ, તથાપી થાય ન સુધો.
 બહુ બળને અહંકાર, જર વિકાર ભરેલો;
 કહુ વેણુ કુચાલ, કરોધ હરનીશ કરેલો.
 આંખડી પાંખડી ખીસતી, જોખન ચડતા સોહીનું
 કહે વલ્લભ જવાનીયો, કહ્યું ન માને કોઈનું.

સમો વર્તવા વીશે.

છપો ૧૫૪.

સમો ભણે જન જેહ, તેહ જગમાં જસ પામે;
પડે કદાપી કાળ, દુખ તોપણ તે વામે.
હુંપદ ધરીને રીત, રાખતાં વીત ખુએછે;
સમો સરવથી શ્રેષ્ઠ; વિસ્વ તેને જુએછે.
સમો વર્તે તે સુખ ભોગવે, ફનીયાના એ નેકછે;
સંસાર સુખ સમાયકો, વ્યાસ વદે રધ્ય ટેકછે.

સ્વભાવ વિશે.

છપો ૧૫૫.

જેને છલનો સ્વાદ, ખાદ તેને બહુ આવે;
ખુએ ધરને ગામ, મળાથી ગર્થ ગુમાવે;
કોડી ન રહે પાસ, પછી તે શીખે ચોરી;
છેવટ વટલી જાય. ચ્હાય છોરો કે છોરી;
જેહને ચટકો છલનો; તે લક્ષણ નહિં ઠીકનું;
કહે વલ્લભ ખાય ખુશીથી, લેછને અનામીકનું.

છપો ૧૫૬

મધુપાન પીનાર, કુધ આપો ભે એને;
સ્વાદિક અપરમપાર, પણ રૂચે નહિ તેને;
માંક આરીને અન. આપવે ઉર ન લાવે;
અન આરીને જન જેહ, તેહને અન્ય ન લાવે;
ખળને મ્હેનત રૂચે નહી, ફાગટ ખાવા ચાલ્યો;
વલ્લભ કહે પ્રાણ પ્રકતો, પંડ પડે તે જાયછે.

પરચુરણ વિષયો.

છપો ૧૫૭

ઉંચને વહાલો ધર્મ, નીચને વહાલી નીંધા;
સુરાને રણ યુધ, જ્ઞાનને વહાલી વીધા.
આદીતને જીહાર, શીવજીને જળધારા;
હરિને પર ઉપકાર, ભક્તને ભક્તો સારા.
વસ્તારીને વરતી ગમે, સુભ સોભા દેખાડવા;
વલ્લભ કહેછે વીખને, વહાલા ભાગે લાડવા.

છપો ૧૫૮

ભરી જનને ભર, ચોરને વહાલી ચોરી;
કંન્યા દ્રવ્ય ખાનાર, તેહને ગમતી છોરી.
જીગારીને કુત, રમ્યાથી લાગે રૂકુ;
વ્યસની જનને કેકે, ઠીક ભુંડાને ભુંકુ;
શાને શાહુકારી ગમે, પ્રીથ સુખને સુમંત છે,
કેહે વલ્લભ જગ ભણજો, સતિને વહાલુ સતછે.

છપો ૧૫૯

મળે ગરીબને ગર્થ, કુઠામી ખેસે કામે;
નહોકરી લાવે નીચ, કુઆરો કન્યા પામે.
વંજ પામે સુત, ખુશ પણ કુન્નર શીખે;
અભણ ભણે વીધાય, પ્રેમથી પુસ્તક પીખે.
સાક પીરસનાર નાતમાં, કો કારભારી થાયછે;
કેહે વલ્લભ આ સર્વના, ચક્ષુ બાંધિએ નયછે.

છપો ૧૬૦

કોને ધન હંકાર, કોયને રૂપ ઘણાછે;
 કો જનને બોધાય, કોયને જયે ઘણા છે;
 કોય આખરવાન, કોયને ખળ જોડાનો;
 કોને હુન્નર હાથ, કોય હુકમ હોદ્દાનો.
 કોઈ જનને નામના તણા, કોને હંકાર કુળનો;
 પણ વ્યાસ કહે જે રાખસે, તે જીવ છેવટ ધુળનો.

છપો ૧૬૧

ઘટે દળદરથિ દામ, યોજ યોડ્યાથી ઘટેછે;
 ગિહલુ વદે બહેવાર, માન મસ્કરિઅ મટેછે.
 અતિ પહેરે પતિયાર, આળસથિ ઉદમ નાસે;
 નીંધાથી પરીવાર, ઘટે છે ચારે પાસે.
 આથડગાથી ઘટે આખર. ઉંધથી ઉદમ જાયછે;
 કેહે વલ્લભ ધ્યાન રાખજો, એનવાણોનો ન્યાયછે.

છપો ૧૬૨

માગણું વીપ્ર સોક, સોક મુકીને મનનો;
 માગણું સાધુ સંત, તાપે ટાળીને તનનો.
 માગણું વેદ વકિલ, વાળંદે માગી લેણું;
 માગણું જોસ ફકિર, જરા શરમાણું કેણું.
 આ સોક સરમાય માગતાં, ચુલે ચડે ન તાવડી;
 કેહે વલ્લભ માગ્યા વીના, નશી પિરસ્તી માવડી.

છપો ૧૬૩

નીચ સંગથી નીચ, ઉંચથી ઉંચ જણાયે;
 રહાને સંગે સાહ, ચોરથી ચોર ગણાયે;
 સપુત સંગ સપુત, સાણિ સાંણા સરખાયે;
 કપુત સંગ કપુત, ઘેલે ઘેલા પરખાયે.
 તારી વ્યાસ કહે પીછાએ, ગાયતજે દુધજા લાહે;
 તાડ તજે દુધ પીછાએ, તો પાણુ સો તારી કહે.

છપો ૧૬૪

રામ સુંદરી ચોર, વાઘ વેસ્યાને વહેરી;
 વાળાંદને વાંતર, જુઠને જાણુસો ઝરી.
 વીંછી વ્યસની રાય, સ્વાન સુઝરને છેડે;
 કપટીને કાઢેલ, તામરી મુઢેલ ઢોડે.
 ઉડાં જળને અગતી થકી, ખાંચો ખાડુ ખીછાએ;
 કેરૂ વલ્લભ આ સર્વના, કો પિસ્વાસ ન કીછાએ.

છપો ૧૬૫

નીર વીના સરીત, સુત વીનાની નારી;
 જોખન વીના અંગ, રંગ રૂપ વીના ભારી.
 રતુ વીનાનું ફળ, ખળ કળ હીણુ જે જોતે;
 જીભ વીનાનો સ્વાદ, કહો શો લાગે ખાધે;
 દાતા વીનાના પાચકો, અંદ્ર વિનાની આમની;
 કેરૂ વલ્લભ સોભે નહી, કંથ વગરની કામની.

છપો ૧૬૬

પરધનને પરનાર, પર સીખને પરસુદ્ધી;
 પરરૂપ પર વહેવાર, પર પરીખળ પરબુદ્ધી.
 પર ઈજ્જત પરનામ, પર સુખને પર આભા;
 પરગુણ પર વીધાય, પર સુખને પર સોભા.
 પર હોદાને પર દીકરા, આપે લેવા ધારતા;
 કહે વલ્લભ કાંઈ ના વળે, ફાગટ ફાંફાં મારતાં.

છપો ૧૬૭.

નમે ન નીચી જાત, નમે ન કુળ હોણનારી;
 નમે ન માણસ મુંઠ, નમે ન કો આહંકારી.
 નમે ન ઉંચુ ઉંઠ, નમે ન પાત્રજ આહુ;
 નમે ન ગર્વવ બુધ, નમે ન છોકર છોહુ.
 તરૂં એ રંડાનુ ન નમે, ફાવે તેમ મરો મધી;
 ઉંચો વલ્લભ કહે તારછે તો તે નીચ નમતોનથી.

છપો ૧૬૮.

ટળો અનરથી રાજ, ટળોને નળાળી નારી;
 ટળોને અટકણ અસ્વ, ટળો નર વ્યભિચારી;
 ટળો ગુરૂનો શીષ્ય, નામ દૈ સાંચન દેતો
 ટળોને પુન કપુત, પાછળે અપજરા લેતો.
 ટળો ગળીયો મુત ગાયના, કપટિ મિત્ર પણ ટાળિએ,
 કહે વલ્લભ આ સહુ મુએ, છવ જરા નવ ગાળીએ.

છપો ૧૬૯

જુઠાનું છે પાપ, જુઠ કેવાને કહીવું
 જેથી ને નુકશાન, જુઠ તેવાને લહેવું.
 કો નર જાતો હોય, કહે હું જાઉં ખજારે;
 પંથે પળતાં દોય, બોલાવેથી વહે ત્યારે.
 કહે જોનારો જુઠડો, ખજાર કહી આડો ગયો;
 તેને જુઠો નવ જાણવો, બ્યાસે સત્ય સાચો કહ્યો.

છપો ૧૭૦

સાંભળ જીવકા રીખ, ખીક કરજે તું આધી;
 શુભ કરતાં નીંધાય, કરે કુનિયા નિરભાગી.
 રહાય થાય જગ માર, જાય ઇજત ખાપુકી;
 પ્રાણ સત્ય સારૂ દેક, કદી નવ દેવો મુકી.
 દે કુરીજન ખહું કુખકુ, પણ સામળીયો સહાયછે;
 સારૂ કરતાં વધેલ વદે, રાતરથી શું થાયછે.

છપો ૧૭૧

સત્ય કાજ સતી સુત, ગયા પાંડવ વનવાસે;
 સત્ય કાજ નળરાય, વહયા વન વામા પાસે.
 સત્ય કાજ હરીશ્ચંદ્ર, મસાણી થઇને બેઠો;
 સત્ય કાજ ખજીરાય, આપ પાતાળે પેઠો.
 મોરુધવને શુભ પ્રીતથી, કરવત દેહ કપાવીયો;
 સગાળસા સુત ખાંડીયો, પણ સત્ય જય વરતાવીયો.

છપો ૧૭૨

ટેક કાજ કંશરાય, હરીને કબુલ ન કીધા;
 ટેક કાજ અભિમાન, સમ કોઠા શીર લીધા.
 ટેક કાજ જરાસન, કેદથી રાય ન છોડયા;
 ટેક કાજ ગાંગેવ, ગુરને કર ના જોડયા.
 ટેક કાજ દુર્યોધને, નાપી પાંડવને મહી;
 વ્યારા કહે ટેકથી રાવણે, સીતાજી આપ્યા નહીં.

સમશ્યાના છપ્યા.

છપો ૧૭૩

ચાર નાર છે જોડ, તેમનો એકજ સ્વામી;
 દખાય વામન રૂપ, રહે નારોમાં નાગી.
 ઉચે આસન નાર, રહે નાથ થઈ નાચે ખેસે;
 જમે જણીએ ચાર, જઈ વર વચમાં પેસે;
 કંથ વિના જમે કામની, તો અડધી ભુખ રહે;
 પુછે વલ્લભ સહુ સાથને, આ ઉત્તર કીચો કહે.

ઉત્તર.

જમાણા હાથની ચાર આંગળીઓ અને પાંચમો અંગુઠો.

છપો ૧૭૪

ચાર નારનો સાથ, નાથ તેને એક રૂડો;
 દુખમાં વહાલો હેમ, સુખમાં ભારે ભુંડો.
 નીચ કત કરી નાર, ખહાર ખગરીને આવે;
 નકટો તેનો નાથ, ગંદકી ધોવા જાવે,
 નર નારોને લડાઈએ, અન જમે કો દીન નહીં;
 પુછે વલ્લભ સહુ સાથને, આ ઉત્તર કોણ દે કહિ.

ઉત્તર,

ડાળા હાથની આંગળીનો અંગુઠો.

છપો ૧૭૫

નારીપર નર એક, ચડાવીને રંગદાળે;
 આંગળી ઘાલી લોક, ચાંમડી ઘેની ચાળે;
 મસળે સૌ બે હાથ; પછીથી મારે તમાચા;
 મુખથી ચુસે તેહ, જેરવે નહિ નર કાચા,
 પાકા પુરૂષને તે પચે, રસકસ ચુશી લે રહું;
 કેહે સમશા વલ્લભ તણી, ચાતુર નર તેને કહું;
 ઉત્તર.

તમાકુ ઊપર ચુનો, મસળનાર ખાનાર માણસ.

છપો ૧૭૬

રોળ શસ્ત્રં સત આઠ, કામની કબજે આણી;
 એકસો અઘટે નાર, થઈ હરીની પટરાણી;
 વહાલી પ્રમુતી જોહ, તેહ લોકોએ ઝલી;
 મચી મસળી છેક, લઈ અંધારે ઘાલી;
 વારા ફરતી સૌ ભોગવી, નરમ થએ આવી દયા;
 હરિની વલ્લભ ગ્રહિ કામની, તેથી પ્રભુ રાજ થયા.
 ઉત્તર.

ફેરવાની માળા.

છપો ૧૭૭

વંદળ જાતી એક, તેહપર બે નર ચડતા;
 બે નર ઉપર નાર, નારપર બહુ નર પડતા;
 તે સૌ સંકેસાય, એટલે નામજ નારી;
 મનુસ માત્રો રહાય, થાય તેનીથી ચારી;
 હોરો સાત એ નારીને, તજે નહીં ભરશોકમાં
 વલ્લભ તણી સમશા કોહો, પુછુ લાલા લોકમાં.

ઉત્તર દોહરો.

પાન અને કાથો ચુનો, સોપારી સુભ જાણ;
 એજાચિ કણુ ખીટી કરી, પ્રીત વધે પ્રમાણ.

છપો ૧૭૮

ત્રેણુ જણાની જોડ, ખોડ ખળેછે મોટો;
 બોલે છે તે અંધ, ન સુણે સારી ખોટી;
 સુણનારો જે જન, નવ્ય બોલે નવ દખે,
 દખતો આસુવાચક, બહુ ખરો અણુ લેખે;
 આ ત્રણ જણુ રહે સંપીને, તો મન ગમતું થાયછે;
 એક એકવણુ ચાલે નહીં, વલસલની સમશાય છે.

ઉત્તર.

છપો ૧૭૯

બોલનારું છે મુખ, દખતું નથી કદાપી;
 સુણે નહી સગાર, ખોડ બે એને આપી;
 સાંભળનારો કાન, એકથી નવ જંખાયે;
 એને પણ બેખોડ, નહી ભાશણ ભંખાયે;
 આંખ સરવે ચીજ દખતી, પણ બોલી જાંણે નહીં,
 સુણી સખે નહિ વારતા, વલસબે તે સમશ્યા કહી.

છપો ૧૮૦

બે નારો છે શ્વેત, જોઈ છે જુગતે ભાળી;
 નીરખે ન આપ શરીર, ખાંખણે સાગી કાળી;
 રાતે લાગે સરમ, માટ પરદામાં પેસે;
 દિવસે મુકે લાજ, બહાર ઉપાડી ભેસે;
 જાડુગરી તે નારોચો, જગ વસ કરવું બાણતી;
 કહે વલ્લભ સમશ્યા કહો, સહને બહાસો પ્રાણુથી.

ઉત્તર.

બે આંખ્યો એજ ઉત્તર છે.

છપો ૧૮૧

એક અખળા રસાળ, આપવદી ગાય ગાણું;
સ્વાદીક સૌથી સર્સ, ખાય ખુશીનું ખાણું.
તેને નર ખતરીયા, ઘર ઘાલીને ઉભા;
ઉપર નર જે શ્રેષ્ઠ, ચોકિ કરનારા સુખા.
તેમાં એક ખડ મુછિયો, ખીન્ને મુછવાળો સહી;
કહે વલ્લભ સમસ્યા કહો, ચાતુર નર સભા મહી.
ઉત્તર.

જીભ ૧ દાંત ઉર દોઢ ૨ સહીત એજ ઉતર.

છપો ૧૮૨

એક નર ઉત્તમ નામ; વસે છે વાસો વનમાં;
વેઠે વા વરસાદ, ટાઢ તડકો સાહે તનમાં;
નારી વાણુ વસ્તાર, જાણીને મરતો ભારે;
રાત્રુ થાય સંસાર, ઈટિ લાકડીયો મારે.
તે નર જાણે બધી દીકરી, લોક હરાણુ કરી જતયછે;
કહે વલ્લભ તે પુત્રીને, સૌ જગ કરડી આવેછે.
ઉતર.

આંખાનું ગાડ એજ ઉતર છે.

છપો ૧૮૩

છાક છકેલું છેક; જનાવર એકજ જોયું
હીધુ સૌને સુખ, દુખ કુનોયાનું ખોયું.
જીવ વિનાનું જોર, કરી મતવાલુ મહાલે;
દોન એકમાં દોટ, થકો સત ગાઉ ચાલે;
માહાં મહોટું મુખ એકછે, ભગભગ ભારે ભાંખતું;
મુતરે બેડ ઈંદ્રી થકી; ચીસ કારમી નાંખતું.

છપો ૧૮૪

ખટ ચરણો છે ગોળ, સહુ સાથે ડગ ભરતા;
 અંગે અગન અપાર, અતી અંગારા ઝરતા.
 ઉઠ્ઠે અંગે નીર, નસો કોટીયા જેમાં;
 અવળ પગે પાણી જાય, પુઠ ફરે નહીં તેમાં.
 પાણી પીયેછે તે ઘણું, કારટ પહાડો ખાયછે.
 બે ખાહુ ખાંહયોની મહી, ઝટ આવે ઝટ જાયછે.
 ઉતર-આગગાડીનું ધગન.

દાહરો.

વાળ વના દસવાળછે, તેતો કોયા વાળ;
 સાંણા ચરવે સોધીને, ઉતર દયો આં કાળ.

ઉતર છપો ૧૮૫

રાયકવાળ રવાળ, પોડવાળ જાનિ જાણો;
 ગયાવાળ ગુણવાન, ઉનેવાળ નહીં અજાણો.
 પક્ષીવાળ પુન્યવાંત, ખેડવાળજ ખેલાડુ;
 રોઢવાળને રંગ, કદી નવ ખોલે આડુ.
 દીસાવાળ દીનપાળ છે, છે ગોમતિવાળજ ધણા,
 તે દસવાળ બલભે કહ્યા, ભાગ્યા સંદેહ સહુ તણા,
 દાહરો.

પાંચ ચણ્યો પાંચે દણો, પાંચે જણો અંદર;
 નર નારો ન્યાતો ઘણી, દખવી દયો પંદર.

છપો ૧૮૬

ઘણંચણને મોચણ, કમાચણ જાતી જાણો;
 ખાવચણ અવદીચણ, ચણો પાંચે ઈર આણો.
 બોરીદણને લોદણ, ખરાદણ દણમાં આવી;
 તપોદણને વાદણ, દણો એ પાંચ ખતાવી.
 ભાલુજણ દરણ જુઓ, ખાજણ ખોજણ છે સહી;
 ધાંચજણ સહીત પંદરેજ, બલભે તે જાતો કહી.

દાહરો

પાંચ તણા ને ખટલણા, ત્રણ ખણા છે જોડ;
ચઉદ જતો જોધને ભાગો કો સંદેહ.

ઉત્તર છપો ૧૮૭

રાવતણને ભીસ્તણ, જુઓ રજપુતણ રીડી;
કાયતણ કીસ્માતણ, છેવટ છે સઉથી ભુંડી.
મુગલાણને ભીલણ પોમલાણ ગોલાણ ગણજો;
ઠલાલાણ ભાદેલાણ, બ્રામણી છેવટ ભણજો.
ખણમાં કણખણ મુખ્યતા, ખીલ જાત ચોખણ છે;
સઉ ભેદ વ્યાસે ભાગીચો, ત્રીજા ખણ ધોખણ છે.

દાહરો

ખેડ સણાને ખે ઠણા, ત્રણ વણા છે સાર;
વ્યાસ વદે ઉત્તર કહો, કરીને મન વિચાર.

છપો ૧૮૮

પારસણને ગોસણ, સણા તે ખેડ સમજજો;
મરેઠણ ખારેઠણ, ઠણાનો સંદેહ તજજો.
વાણમાં ગણા લેવાણ, કડવાણ તેની જોડ;
ત્રીજા વણ સાળવાણ, જુઓ સઉ સાચી હોડ.
ખે સણાને વળી ખે ઠણા, ત્રણ વણાની વાત છે;
વ્યાસ કહે શુભ શોધીને, શણઠણ વણની જાત છે.

છપો ૧૮૯

અષ્ટ સ્વાદ જગમાંય સ્વાદ નવમો કો કાડો;
જીભ્યાએ લઈ સ્વાદ, વાદ પછી કરવા માંડો.
ખાતાં ઉપજે હરિ, પ્રથમ ગળ્યો શુભ સારો;
અતી આનદ થાય, ખાય ખાટો ને ખારો.
કુકુવો તીખો ને તુરો, મીઠો ને મોજો વળી;
કહ વદનલ સ્વાદ નીકળે, ખે ચારચિજ ભેજો મળી.

નામના અવગુણ વિશે.

છપો ૧૯૦

ધરયું રવીદાસ નામ, હોય રાત્રિ તુલ્ય કાંતી;
સાંતીદાને કરોધ, નામ શાન્તું તે શાંતી.
કુખેર ધરિયું નામ, નહીં ભંડારે કોડી;
ભીખારીદા નામ, દામ દીધેલા ભેડી.
નામ ગીરધારી પાડીયું, ઢેકું પણ ધરી ન શકે;
ઠહે વલ્લભ નામ ખોખડો, સહુથી સવાયું બકે.

છપો ૧૯૧

મગન ધરાવ્યું નામ, ફરે તે સદા ઉદારી;
ધરયું ધરમદા નામ, ધણાને દે ફંદ ફાંસી.
નામ ધરે અંટોળ, હોય બહુ ઉદ્યમવાળો;
ધરે ઘોળિદા નામ, નરો કાજળથી કાળો.
ધણા દયાળદાસ નામના, કસઈ તણા કરમો કરે;
વ્યાસ વદે હીરા નામના, રોડા તુલ્ય રખડી મરે.

છપો ૧૯૨

કપટી હોય અપાર, ધરાવે નામજ ભોળો;
કલડી આપી એક, લઈ આવે મેટો ગોળો.
કુંગર દા ધરે નામ, હોય તરણાને તોલો;
બુઢાસા હોય નામ, સદા તે સાચુ ખોલો.
ગરીબદાસ નામજ ધરયું, ગ્રહસ્થ આપ હોયે ધણો;
ઠહે વલ્લભ દેવદત્તામાં, ગુણ હોયે દઈતો તણો.

છપો ૧૯૩

ગાંડા ભેંધરિ નામ, પોતાની પાળે શાંડો;
 આપ ઉછેરે ખાળ, ત્યાહરે શાંનો ગાંડો;
 રાહ્યા ભેં ધરી નામ, ઈંટ લઈ સહુને ધાચો;
 ફેરે નગ્ન બેભાન, ત્યાહરે શાંનો રાહ્યો.
 વ્યાલાલઈ નામ ધરચું કડવો તે સંસારને;
 નામ પ્રમાણે ગુણ ના મળે, ધીક નામ ધરનારને.

છપો ૧૯૪

હોય ધનખાઈ નામ, મરે તે ચરખો કાંતી;
 નામજ ગંગાખાઈ, દસે દહાડે નહી નાતી
 ધરે લક્ષ્મી નામ, ભીખ માગીને ખાતી;
 નામ હોય કસ્તુર, નરી ગંદી ગંધાતી.
 કંકુખાઈ નામજ ધરચું, કાળજથી કાળી ઘણી;
 વલ્લભ કે રૂપમાં નહી, ત્યારે નામ સાંતુ મણી.

છપો ૧૯૫.

રૂપાળી બે નામ, હોય અંગે બહુ ખોટો;
 ધુળી ધરીચું નામ, ઉપજે દામ કરોડો.
 નામ હોય સંતોક. દ્રવ્ય સાચે જીવ ચોળી;
 હોય દિવાળી નામ, બળે હૈયામાં હોળી.
 નામ હરખાબે પાડીચું, નિત છાતી સિસ કુટતી;
 નામ અંચળ વલ્લભ કહે. દોઢ પહોર દાડે ઉડતી.

છપો ૧૯૬.

નામ હોય સરસતા, પતી તે કરે હજરો;
 અમરત પાડયું નામ, મુખમાં જોલ નઠારો.
 નહાની ધરિયું નામ, કેમ ઘડપણમાં નાની;
 મોઘી એ ઘેર ઘેર, ભમે તે મોઘી સાની.
 ખડુ જન નામ પાડે ભલી, ભુંડી આખા ગામમાં
 વ્યાસ વલમ કહે ગુણવિના, આગ મુકો એ નામમાં.

છપો ૧૯૭.

ચંદાગવરી હોય, અમાંસીક ચંદા જેવિ;
 ભુરી પાડયું નામ, કોડ નિકળ્યા હોય તેવિ.
 કાસિ નામની નાર, દોરા કાંઈ નવ પાળે;
 સોનાખાઇ નામ, ઘેર ધાતુ નવ ભળે.
 વલ્લભ કહે નામ વીજળી, રાતરે ભુતડીમાં ભળે;
 પરસનના દરસનથકી, ખાવા પીવા નવ ભળે.

વચન બ્રહ્મ વિષે.

છપો ૧૯૮

વચન બ્રહ્મ જન જેહ, તેહ પશુઆથી ભુંડો;
 કરવો નહી વિસ્વાસ, ચ્હાય રૂંડો કે કુરો.
 હાડ માંસ કે ચાત્ર, પશુ પક્ષીનું સાર;
 આવે વીસ્વને કામ, તેહથી મનુશ નદાર.
 પાળ્યુ નહી મુખ ભાખીયુ, કર ઠોકયો મીથ્યા ગચો;
 કોલ કુતરાનો જાણવો, વ્યાસ વદે વીલો થયો.

છપો ૧૯૯

કળીયુગમાં વીસ્વાસ, કરોમાં ક્રોધ જનનો;
 કરવો નહી વીસ્વાસ, પેટ પ્રસવેલા તનનો.
 કરવો નહી વીસ્વાસ, પ્રેમદા પરણેલીનો;
 કરવો નહી વીસ્વાસ, બહેવારે વરણેલીનો.
 વિશ્વાસ નહી ખંધવ તણો, પુત્રીનો કે પાપનો,
 કેહે વલ્લભ કરશે નહી, વિશ્વાસ સગા બાપનો.

છપો ૨૦૦

વિશ્વાસ ધાતી લોક, વધ્યા છે જગમાં આજ;
 વિશ્વાસ ધાતી સર્વ, હેય રૈયત કે રાજ;
 વિશ્વાસધાતી સર્વ, સત્યારથ સાડ હાણશે;
 વિશ્વાસધાતી સર્વ, મુખથી મીઠું બાણશે.
 વિશ્વાસધાતી બહુ વિશ્વમાં, વેણુ વિશ્વાસે અપણે
 કહે વલ્લભ આ યુગમાં, વિશ્વાસે શીર કાપશે.

છપો ૨૦૧

વિશ્વાસધાતી જેહ, તેહ જન પુરણ પાપી;
 યામ માનીને કામ, પાલકું નહી કદાપિ.
 વિશ્વાસધાતી જીવ, રોમ રોમ નર્કજ પામે;
 લક્ષ ચોરાશી દહ, ધરે તે કામે કામે.
 વિશ્વાસધાતી જે જીવડો, મનુષ છતાં અસુર છે;
 વિશ્વાસધાતીને વ્યાસજી, કે'છે પાપી પુર છે.

છપો ૨૦૨

વણ વિશ્વાસે કામ, કશું જગમાં નવ ચાલે;
 વણ વિશ્વાસે કોય, કોઇને કાંય ન આલે.
 વણ વિશ્વાસે નાર, પુત્રો પરની નવ લાવે;
 વણ વિશ્વાસે એક, એકને ઘેર ન આવે.
 વિશ્વાસ વણ સંસારમાં, કામ ન ચાલે કોઇને;
 કરો વિશ્વાસ વલ્લભ કહે, પણ તે માણસ જ્ઞેધન.

છપો ૨૦૩

વિશ્વાસે વહેપાર, કરેછે સરવે પ્રાણી;
 પશુ પક્ષી કે નાર, લાવિએ વિશ્વાસ આણી.
 વિશ્વાસે સુખ પ્રાપ્ત, થાયછે જ્ઞાન ગતીનું;
 વિશ્વાસે ધરખાર, ચાલતુ નાર પતીનું.
 મળે વિશ્વાસથી શ્રોહરી, વિશ્વાસે દે પેટીઆ;
 કહે વલ્લભ વિશ્વાસથી, પરણે બેટાબેટીઆ;

દીનતા રાખવા વિષે.

છપો ૨૦૪.

દ મુરખ જન ગાળ, ચાળ તેમાં શું બેસે;
 તેનાં મુખની મહ્ય, વહેલુ પાછુ પેસે;
 મ્હો તેનું ગંધાય, થાય ના કોને કાંઈ;
 સદગુણના સપુત, લાવતુ નહીં મનમાંઈ.
 જેવું જે મુખથી વદ તેવું તે દેખાય છે;
 વલ્લભ કહેછે ગાળથી કહો ક્યાં ગુમકુ થાયછે.

છપો ૨૦૫.

મતાને રહુ વિશ્વ, કહેછે ગુણનો સારો;
 નમતા જનને કોય, કહે નહી કદી નકારો;
 નમતાને નરનાર, નમેછે ખુશી સાથે;
 નમતા જનને સુખ, કરયુછે જગના નાંચે.
 નમતો નથી જે છવડો લક્ષ ચોરાશી તે ભમ્યો;
 વલ્લભ કહેછે વેદમાં, નમ્યો તે હરીને ગમ્યો.

કંભુસાર્થ વિશે.

છપો ૨૦૬.

વાત વાવરે જેહ, તેહ નર સદાય સુખી;
 આપ રજુ નવ ખાય, જાણવો તેને દુઃખી;
 ખાજે પેટ પાપીષ્ઠ, ઘસ્ટ તેને નવ આપે;
 દામ માટ ગુલામ, ખની છવને સંતાપે.
 કહે વલ્લભ પુછ છતાં, કસરવંત કસાઈછે,
 વેહેવાર પક્ષે વાવરે, તેવડ ત્રીજે ભાઈ છે.

છપો ૨૦૮

જેનો ગાંઠિ ગર્થ, વ્યર્થ તે કંભુસથાતો;
 પજ ન મળે નીરાંત, પેટ ભરી નહી ખાતો.
 આપો આપ હીસાખ, કરી કોડો નવ આપે;
 વ્યાજ તણા વેપાર, કરી પરને સંતાપે.
 જાદે જે ધણીને ગર્થ છે, તેમ છતાં નવ વાવરયું,
 કહે વલ્લભ તે શેઠીયે, પુત્રતાણું દેવું ભરયું.

છપો ૨૦૮

ખરચે જે જન જેમ, તેમ તેને હર આપે;
 થોડાને થોકુક, ઘણાને ઘણાજ માપે.
 મળે કોડીને કણ, મણ હાથીને મળેછે;
 જેથી જેમ વવરાય, તેમ તે આપ રળેછે.
 હરીને ઘેર હીસખથી, કમ જાદસૌઉકે;
 વરો વ્યાસ કહે જાણજ્ઞે, સોમ દાતાનો કચ્છ.

ધર્મધારા.

છપો ૨૦૯

કરતા ધરમનું કામ, કરે અટકવજ આજ્ઞે;
 કુળની હુંપદ સ્થાય, જાય ન જનના માઝા.
 ઉંચ કામમાં નીચ, વેંણ કાઢીને રોકે;
 છેવટ દુખી થાય, જાય તેજન જમ લોકે.
 જે રામ નામના કામથી, ખળે છે પરીવારને;
 વલ્લભ કહેછે શાસત્રી, પાત્ર થશે જમ મારને.

છપો ૨૧૦

ધમરાણા ધરી નામ, કામ કોને નવ આવી;
 કર્મશીળા તે કામ, આપને માટ ખનાવી.
 રાખે વિસર્ધ સંત, અંત તે લે પંથોના;
 થવા ન દે વીસરામ, કોઈ પણ જીવ જતી ના;
 સુધરે સ્વારથ સાધુ તણા, તો ખોછાંના નાખતા;
 ધિક ધણીને વલ્લભ કહે, લંપટ જનને રાખતા

(૭૧)

છપો ૨૧૧.

પુન્યવાન લુતાર, પુન્યદાને કુમારો;
કડીયા માળી લોક, પુન્યમાં સહુ સુથારો;
બ્રાહ્મણો ભાવસાર, ખાતરી સોની મુરાર;
ખમાર નાગર ભાટ, ધાંચો પણ પુન્યે પુરાર.
કણુખી કેડે કોટી રહ્યા, પટોલિયા જગપાળ છે;
કહે વલ્લભ આ સરવમાં, વણિક મુછનો વાળ છે.

છપો ૨૧૨

આપે આપી પુન્ય, નુન્ય કાંઈ નવ રાખી;
પાણી મુકયું પંડ, મુખ કણપેણુ ભાંખી.
પસાયતાં કે વ્રક્ષ, ધ્રામ કે ઢોરો દેછે;
જંગમ મિલકત કાંક, દેઈને જીવ ભમે છે.
પછી પસ્તાવો ખાહુ કરી, પાછુ લેવા રહાય છે;
પાંપ વલ્લભ કહે તેહને, સતકોટી ઘણું થાય છે.

છપો ૨૧૩.

ઢીલગદો દાતાર, પાર પાડે ન કદાપી;
કરે પુન્યમાં વાર, શેકીને વાવે પાપી;
તરછોડી દે દાન, જીઓ તે દાતા કેવો;
શોમ થકો પણ નીચ, બાણુવો પહીત જેવો.
દાતા ઢીલો વલ્લભ કહે, દાન કરે ખહુ ફળથી;
દાતારથી ભલો શોમ તે, હા ના કહી દે મુખથી.

છપો ૨૧૪.

અવ જસીયા દાતાર, પ્રથમ તે બહુ જસ લેતા;
 મ્હો માવ્યા મુખવાસ, નીર માગે કુધ દેતા.
 કરે નિત્ય સેવાય, થાય તે હરિજન સાચો;
 સહુ દિવસ લઈ જશ, પડે પાછળથી કાચો.
 પહેલું કરચું ધુળ મેળવે, પુંઠ વાંધા પાડી ઘણાં;
 કહે વલ્લભ આ ગુણ છે, અપજસિયા દાત ।

છપો ૨૧૫.

ખાળ્ય સુંભનું દ્રવ્ય, પરમારથ કામ ન લાગ્યું;
 ખાળ્ય સુંભનું ધામ, નહી દે કોને માગ્યું;
 ખાળ્ય સુંભનો હાથ, દાન તેથી નવ આપે;
 ખાળ્ય સુંભનું શીશ, નમાવે નહી કદાપે;
 ખાળો ઠાંકા મુખો તણા, જળ નાવ્યું કો કામમાં;
 કહે વલ્લભ આગ લાગજે, દુષ્ટ જનોના દામમાં.

છપો ૨૧૬

દશાંસ હરિના ભાગ, ન ખરચે સુધો રહીને;
 રાસ ઘણું લઈ જાય, ઇશવર અગની થઈને;
 કાંતો મુકે રોગ; વધે થઈ વિકૃત આવે;
 ધરી તસ્કરનું રૂપ, સામળો સોટી જાવે;
 શાહા થઈ નાણું બાલશે, ઢાંગે ધુતવા મંડશે.
 કહે વલ્લભ છોડશે નહીં, કાં રાજ થઈ દંડશે.

છપો ૨૧૭

કાંતો આપરો પુત, તુત ઝાઝાં તે કરશે;
 ક્યરપીં ખાપનું ગર્થ, લઈ ગુણકા ઘર ભરશે.
 કાંતો કરિ વહેપાર, ખોટ ખાઈને ખોશે;
 મરસે મોંઘી નાર, દીકરી રાંડી રોશે.
 કાં છેડેથી છુટી પડે, કાં વ્યસને લે લાગનું;
 કહે વલ્લભ મુકસે નહી, હરી હરીના ભાગનું.

છપો ૨૧૮

જનમી માને પેટ, જરા જગમાં ન જણાયો;
 વહિ છુટે અવતાર, મનુશમાં તે ન ગણાયો;
 થયો નહિ દાતાર, થયો નહીં સુરાતનમાં;
 થયો નહીં ધરમીષ્ટ, ગણાયો નહિ હરિ જનમાં;
 ગણાયો નહીં જે હુન્નરી, નહિ વિદ્યાને પંથવ્યડયો;
 કેહે વલ્લભ તે પ્રસપિને, માને પેટ પથ્થર પરયો.

છપો ૨૧૯

પશુ પક્ષીના દેહ, થયે ગયે ઉપયોગી;
 પરવતના પાસાણ, પડે જગ થાયે ભોગી.
 જીવે પ્રસદે છાંય, કાંય ફળ જગને આપે;
 મડ્યા પછી દે કાળ, સ્ત્રીનાં કબજ કાપે.
 મીઠ્યા શરીર મનુશતાણું, વણ ઉપયોગી રવંથી;
 વ્યાસ વદે વેણુ ધર્મને, પ્રુત્યવિના ખાપનુ નથી.

છપો ૨૨૦

ઢાંકયો ન રહે ભાણ, અતી વાદળ આભાસે;
 ઢાંકયો ન રહે ચંદ્ર, કદિ તારાને પ્રકાશે.
 ઢાંકયું ન રહે ભાગ્ય, વસ્ત્ર વિંટાળે સીસે;
 ઢાંકયો ન રહે સુર, રાય રાણો રણ વીશે.
 ઢાંકયું ન રહે ચિત નારનું વ્યસની નવ છુપે કંઈ
 વલ્લભ જીએ પારખું દાતા ઢાંકયો રે નહી

આહ્વાન વીશે.

છપો ૨૨૧

ભિખને માથે ભ્રષ્ટ, કષ્ટ કોટીયા જેમાં;
 આખરૂં તોરો ટેક, રહેના રાખ્યો તેમાં.
 રેરે દુરખળ વેરા, તાલ્યેરે અપટો નાંખે;
 કરને પરાધ વેઠ, એન દનારૂં ભાંખે.
 ગાંઠ ધુએ નહી શાંખણી, તેને ખા ઠહેવી પડે;
 કહે વલ્લભ તે ભીખનાં, હાંદલાં શું શીકે અડે.

છપો ૨૨૨

વિપ્ર તણો સુત જેહ, તેહ ભીખ પહેલી માગે;
 પાણુ રાગ કે શેઠ, પાય સામો રહી લાગે.
 સરવ કહે મહારાજ, મહીપતનાથી મહોટો;
 હોય વળી વીધાય, પછી શો તેને ટોટો.
 બન્ય અવતાર આમણુ તણો, એ દહને સું કુખછે;
 કહે વલ્લભ જે વાણીયા, ભીખ તેને શી ભુખછે.

વળણવ વીશે.

છપો ૨૨૩

ધરી વેળણવી વેરા, કહે શ્રી કળણજ કપટી;
ગઉ સાધુ કે વિમ્ર, તેહને નાપે ચપટી.
માળા ઝાલી હાથ, દેવના દરસન કરતો;
પુન્ય વિના પાપોહ, કાંકડો કદે કરતો.
કાંધ કોઇને દીધું નહીં, તે જન તરછટ તુતિયો;
કહે વલ્લભ તે ભક્તને, માથે જમની ભુતિયો.

છપો ૨૨૪

વિમ્રજ વિળણુ રૂપ, વેળણવે તેહ ન પાળ્યા;
ન સેવ્યા સીધ સંત, પુન્યના પંથ પ્રજાળ્યા.
કાંઠી બાંધી કોટ, દોટ દરામાં મુકે;
ગણે ગુરને શ્રેષ્ઠ, પ્રહ્લની નીંધા ભુકે.
દીલુ ત્રણ ગજ તાણીને, તીરથ યાત્રા કરેંગા કરે.
ગઉ પ્રહ્લાણુ સેવ્યા વીના, વ્યાસ વદેછે નહિ તરે;

છપો ૨૨૫

સોનાનો જ્યાં પાક, હોય ત્યાં સોનું સોંણુ;
પરદેશ મધ્યે જાય, થાય મહા મુકે મોંધુ;
ધરમાં દેવસ્થાન, હોય તેથી નવ હરખે;
આધાનો મહા મોહ, જઈને આધે નરખે.
ગંગા મુકી દે દેશની, દુરની ગંગા મહાયછે;
પહેલુ પરખે નહી મુરખા, પાછળથી પસ્તાયછે.

છપો ૨૨૬

વીના વિપ્ર કે જાત, જોધ આપે સરવેને;
 વેદ જ્ઞાન દે આપ, પાપ લાગે સીર તેને.
 જેનાં કુળનો ધરમ, કર્મતો કાંડ ખતાવે;
 શુદ્ર જાત આચાર્ય, થાયતો નરકે જાવે;
 શુદ્રો નમાવે ત્રિપતે, પાપે પાંડ ભરાયછે;
 કેહુ વલ્લભ વીપ્રો નમે, તે પણ નરકે જાયછે.

ઢોંગી વીશે.

છપો ૨૨૭

જ્ઞાન વાણુ ગાણુ ગાય, કહે ખહુ ઘાંટે ગાણુ;
 કહે કથા પુરાણુ, લોકને કરવા રાણુ.
 ચંદન ચરચી ભાળ, ચલાવે ચાળા ચટકા;
 વદ ત્રિહારી વાણુ, કરે દહેકાને લટકા.
 વાણુ ટીંખજો ટીંખજો કરે, જાદુગર થૈ જાયછે;
 કેહુ વલ્લભ ધીક લોકને, ધુત્તાને વશ થાયછે.

છપો ૨૨૮.

મુરખને દે માન્ય, દ્રવ્ય ઢોંગીને આપે;
 ઉંચાને દે ગાળ, નીચને ગુરૂ થાપે;
 મુલ ઠેકાણે સોમ, અસુભે નાણુ કાહે;
 સાળી પ્હરે ચીર, ખેન આંસુડાં પાહે.
 કીમિયો જાદુ કીરતી કરે, તેને સૌ જગ ચ્હાયછે;
 કેહુ વલ્લભ કળીયુગમાં, પાપાંડી પુજાયછે.

છપો ૨૨૯

હરી જનનો દેશ, ખખર શી શુભ ખોટાની;
 સરખી કીમત થાય; રહાય નાના મોટાની.
 ભાજ પાન પકવાન, ભાવ સરખે સૌ ખોલે;
 કાગ હંસ ખર ગાય, ગણે તે એકજ તોલે;
 દેવ દૈત જાણે જોડના, શુભ અસુભ એકજ ગણે,
 સત્ય સમાગમ કીધા વીના, મુંઢ રહ્યા વલ્લભ ભણે.

હરીભજનમાં ભંગ પાડવા વીશે.

છપો ૨૩૦

હરી નામમાં ભંગ, પડાવા પાડે તાળી;
 મિથ્યા કરે ખોળાટ, હસે ખડુ ધુળ ઉછાળી.
 ઢાળે પરનો પાથ, આપ સતિયો થેં ખેસે;
 છેડા સાંધાણુ માટ, સોડમાં સૌની પેસે.
 કાંકરો ચાળો ચલાવિને ખાયે ઠપકા ઠોકરો;
 કહે વલ્લભ આ ગુણથી, હોય છીનકીનો છોકરો.

છપો ૨૩૧

વામાનું જ્યાં પ્રદ, જઈ ત્યાં કો નર ખેસે;
 ધારી કુંડાં કરમ, છેક સોડચોમાં પેસે;
 આતુરીનાં ચેન, ચલાવે ખુબ ચલાખી;
 થાય ન કારજ કાંય, પાપ લે ભુકું ખાખી.
 વલ્લભ કહે વનીતા કને, દુર ભાષણ ગોખે ઘણું;
 સ્ત્રી સંગ ખેસે ખાયલા, કાં લક્ષણુ લુચ્યા તણાં.

କୁଂଢ଼ୀୟାଃ

କୁଂଢ଼ୀୟା ୧

ଟଙ୍କା ତେରା ନାହିଁ, ଠାଣି ଲାଆ ଶାଥ;
 ମାଧ ପେଟ ପେଟା ହୁଅନ୍ତା ତଥ ଥେ ଖାଣି ହାଥ.
 ତଥ ଥେ ଖାଣି ହାଥ, ନାଥନେ ଘରା ଖନାଆ;
 କଷ୍ଟ ନ ଦୀଆ ଦାନ, ମାନମେ' ଗନ୍ଧ ଗୁମାଆ.
 ଠହେ କବିଜନ ବ୍ୟାସ, ଶ୍ୟାସ ତୁ' ଠରବେ ପଙ୍କା;
 ସମଜ ସମଜ ଗୁମାର. ନାହିଁ ହେ ତେରା ଟଙ୍କା.

କୁଂଢ଼ୀୟା ୨

ପେସା ପେସା କା କରେ, ପେସା ହେ ଗୁଳାମ;
 ସଂଗ କଷ୍ଟ ନାହିଁ ଆୟଗା, ପଡ଼ା ରହେଗା ଶାମ;
 ପଡ଼ା ରହେଗା ଶାମ, ଦାମସେ ଦିନିଆଁ କୁଞ୍ଜୀ;
 କେସା ଲଗିଆ ଗୋଡ଼, ଖୁଦାକି ଗୋଡ଼ୀ ଖୁଞ୍ଜୀ;
 ଠହେତ ବଲ୍ଲଭରାମ, ଗୁମାଗା ଆଆ ଗୋସା,
 ଖାନ୍ଦି ରହେନା ଖୁସ, ପାପସେ' ମତ କର ପେସା.

କୁଂଢ଼ୀୟା ୩

ତେରେ ଶିରପର ଘୋଟ ହେ, କଷ୍ଟ ଆଜ ଆଜ ଅଧ;
 କର ଲେ କରତା ହୋଇ ସୋ, ଖିଞ୍ଚୁ କରେଗା କପ;
 ଖିଞ୍ଚୁ କରେଗା କପ, ତଥ ସଂଗ ନାହିଁ ଶେଷ;
 ଦାମ ଦାମ କେ ନାମ, ଶାନ୍ତି ଯାନ୍ତି ରେଷ;
 ଠହେତ ବଲ୍ଲଭରାମ, ପରତ ଶିଖଟ କେ କି;
 ଶୁଭ ଶୁଭ ଗୁମାର, ଘୋଟ ହେ ଶିରପର ତେର.

કુંડળીઓ. ૪

કાયા કચ્ચા કુંભહે, છોડ ગરવ ગુમાન;
 આયા એસા જાયગા, નહિ સમજે નાદાન.
 નહિ સમજે નાદાન, શાન શુદ્ધિ સખ ભુલા;
 બેટેકા ગુલામ, દામકી ખાતર ફુલા;
 કહેત વલ્લભરામ, ફર કર મમતા માયા;
 જરૂર જાયગા જીવ, મીલે મટીએ કાયા.

કુંડળીઓ. ૫

ચમડી કયું સુધાવતા, ભરભર કે ભંડાર;
 પીછુ ગાલી ખાયગા, જળ લે હીસ્સેદાર;
 જળ લે હીસ્સેદાર, ધાર તુમ સમજે મેરાં;
 પડા રહેગા સખ, હોયગા જંગલ ડેરા.
 ખા પી આર ખીલાવ, સંગ નહિ દેવે દમડી;
 કહેત વલ્લભરામ, કયલું સુધાવત ચમડી.

કુંડળીઓ. ૬

મેરા મેરા કયા કરે, તેરા નહિ તલભાર;
 સખી છોડકે જાયગા, પુત્ર નાર પરીવાર.
 પુત્ર નાર પરીવાર, ચાર ધડીકા સુપના;
 ગર્ભ આર ધર ખાર, હિસમે કુહ નહી અપના;
 સુમત માયા મોહ, કાળકી જાળે ઘેરા;
 કહેત વલ્લભરામ, કયકું કહેતા મેરા.

કુંડળીઓ.

જુઠી માયા જનકે, દીલસે કરદે હુ
 કંજુસૈ કરકે ખડો, દર્શાતા નીચ નુર.
 દર્શાતા નીચ નુર, ઉર ખીચાર ન આતા;
 કરતાહે સંચીત વિત વહી કુધર જતા.
 છેવટ જમકે હાથ, જયગા યાસે ઉઠી;
 કહેત વલ્લભરામ, જન લે માયા જુઠી.

કુંડળીઓ. ૮

અંતર ઉલટ હોત હે, કુછ કર મે દાન;
 કલજુગ જીવ ભમાવતા, સો ભુલતહે ભાન.
 સો ભુલતહે ભાન, ધ્યાન માયામેં લગતા;
 બાધ સુને જખ પ્રેમ, ઘડો પીછે મન ભગતા.
 લગજતી જંજળ, રૂઝકા ભુલે મંતર;
 કહેત વલ્લભરામ, ફીરે સખ ઉલટ અંતર.

કુંડળીઓ. ૯

મચ્છો નહાતી નીરમે, રહે રાત આર દીન;
 એસા નહાતા આદમી, પ્રભુ ધ્યાન પુન્ય ખીન.
 પ્રભુ ધ્યાન પુન્ય ખીન, મીનડી માફક માનો;
 ફાગટ ફળ ના હોય, જ્યહીં જળ જંતુ જાનો;
 કહેત વલ્લભરામ, હરામી એ નહિ અચ્છી;
 પાપ કહો કખ જાત, પીરમે નહતી મચ્છી,

(૮૧)

કુંડળીઓ. ૧૦

કથા સુનત સખ કાનસે, ભગત બનતહે આપ;
દાન કછુ દેવે નહી, જખ ક્યું જાવે પાપ.
જખ ક્યું જાવે પાપ, જાપ જપ કર કરે ટીકા;
જ્યું લુણ ખીન અનાજ, દાન ખીન ભજન ફીકા.
દયા દીનતા દાન, પકડ કર છોડે તથા;
કહેત વલ્લભરામ, જખી ફળ દેવે કથા.

કુંડળીઓ. ૧૧

ગ્નાન ધ્યાન કે દાનમે, હા કેના શો શેલ;
કબુલ કરે સખ મુખસે, કરનેકા મુસ્કેલ.
કરનેકા મુસ્કેલ, ફેલકા ફંદ ઉઠાવે;
લેણા દેણા ઘંટ, જગતમે ભકત કેલાવે.
કરમ ધરમકા ડોળ, દેખાવે જગમાં ભુક્તી;
કહેત વલ્લભરામ ઉનકી કાહે મુક્તી.

કુંડળીઓ. ૧૨

ધક્કા ખાતા કાયકું, ફરતા દેશ વિદેશ;
કાશી જગનનાથજી, પ્રાગવડે પરવેશ.
પ્રાગવડે પરવેશ, લેશ મથરાખી દુખા;
દારકાં ખિદ્રાચન, સ્વેત ખોંદુકા પેખા.
કહેત વલ્લભરામ, ધામ તરકુંકા મક્કા;
કછુ ન હીયા દાન, મફતકા ખાયા ધક્કા.

કુંડળીઓ. ૧૩

ખત્તા ખાયા હુંડકે, નહિ મિલે જગતાત;
 સત્ય સંગ હુઆ ખીના, સખ મીથ્યા હે ખાત.
 સખ મીથ્યા હે ખાત, જાત જનમારા ભુઠા;
 સુલ સુલ કર દાન, ખોલદે મુરખ મુઠા.
 કહેત વલ્લભરામ, પ્રભુકા કાંહે પત્તા;
 દાન દયા એ ૨ દિન, તીન ખીન ખાયા ખત્તા.

કુંડળીઓ. ૧૪

સચ્ચા હીરા છોડકે, પથ્થર પ્રોયા ચીત;
 જન્મ ગુમાયા હુંડતે, હુઆ અંધા ભીત.
 હુઆ અંધા ભીત, વીત ખાતર ભટકાત;
 કરી હરામો કામ, પાપમેં પેસા લાતા.
 કહેત વલ્લભરામ, બુઢયા આયા ખચ્યા;
 અખતો સમજ ગુમાર, હરી હે હીરા સચ્ચા.

કુંડળીઓ. ૧૫

કહોણી પણ રેણી નહી, કહેત મુઠ અબણ;
 પુરવ ખાત પીછાનતા, શો નરડે પાસાણ.
 પણસમજે પાસાણ, ઉરખીન હોઠ ન અવે;
 રેચક જોખી ખીન, જીલટી કીસ્તરે સાવે.
 જોખીરો જનાન, સમજ કર પકડે રેણી;
 કહેત વલ્લભરામ, જખી મુખ કહેવે કોણી.

કુંડળીઓ. ૧૬

પુરા લગતા લાંડક, બોધ કરે જઈ બહોત;
 એસા હરામખોરકું, ક્યહુ ન આયા મહોત.
 ક્યહુ ન આયા મહોત, હોત ગદ્દા કે ઘોડા;
 જખતો તાનત ભાર તોય ભલા હોય થોડા.
 બહેક ખાતમે પુરા, ખડા એ પાપી પુરા;
 કેહે કવીજન બ્યાસ, લાંડકુ લગતા પુરા.

કુંડળીઓ. ૧૭

કોટૈ કરતા કાયકુ, જર નેડાણુ કે માટ;
 સંગ તેરે ન આયગા, ગરથ ઘરેણા ઘાટ.
 ગરથ ઘરેણા ઘાટ, ઠાઠસે ઠગાઈ ખાતા;
 હરામ ન રહે દામ, ઠામ આયા યુ જતા.
 કહેન વલ્લભરામ, રહ્યા મોહમે લપટાઈ;
 ખાસ નરકકા હોય, છોલ્હે કુડ કપટાઈ;

કુંડળીઓ. ૧૮

ગદ્દાકુ ગ્નાની મીલા, સુન બે ગદ્દા ગ્નાન.
 કપ્પુ બહોત નહી બોલના; મત હોના મસ્તાન.
 મત હોના મસ્તાન ભાન રખકે ચલ સીધા;
 રક્ષણ પડત દાચાર તોચેતુ આપ ન ખીધા.
 સુનત વલ્લભરામ, કહે ખર સુધરે બદ્દા;
 તો કયા મેરી જાત, ક્યહુ કહેવાવુ ગદ્દા.

કુંડળીઓ. ૧૯

પક્કા ગુન હે પાનકા, બુઢ્ઢા હોય બુવાન;
 ખાવે ખુબર આગરા, સીંધ દેરા મુલતાન.
 સીંધ દેશ મુલતાન, ખંગાલા બે ધમાની;
 મારવાડ આર ચિન, ઠારી કે હીંદુસ્તાની.
 આહી લગાવત મીત, પડાવે આહી નક્કા;
 કહેત વલ્લભરામ, પાનકા ગુનહે પક્કા,

કુંડળીઓ. ૨૦

સોપારી જગમે બરી, ખાવે સખ નરનાર;
 પાંચન કીરતો પેંટમેં, નીકાલે બોખાર;
 નીકાલે બોખાર, કોન કહે ઉનક બુરી;
 કથા સુના પાન, પટ્ટીમે ડારો સુરી.
 જખ મુખ હોવે લાલ, ગાલ ભર ચૈએ સુપારી;
 કહેત વલ્લભરામ રહાય સખ જગ નરનારી.

કુંડળીઓ. ૨૧

તીન લોક પ્રહ્યાંડમેં, સુપારી સમશેર;
 ખર્રા ખીબજુ રહાતહે, ઇંદ્ર ચંદ્ર કુખેર.
 ઇંદ્ર ચંદ્ર કુખેર, ચાહત સરિતા શિવ શક્તી;
 શખ સુપારી ખીન, હોતહે નીબંજ ભક્તી.
 હોમ યગ્ન કર યાગ, સુપારી ચૈયે પહેલી;
 કહેત વલ્લભરામ, દેખત શખ સ્વછી દહેલી.

કુંડળીઓ. ૨૨

કહેત જગતકે લોક, સુપારી કરતી બધાધી;
 હોતા હે ખધ રોગ, પોંડમે પટત ઉપાધી.
 કરતી કલેજે કદ, ખાત કૃતે સોધ સચી;
 હુંડા એક ઉપાય, સુપારી મન ખા કાચી.
 અગ્નિમે સેકલાવ, હોય સખ રોગી નીરોગી;
 કહેત વલ્લભરામ, સુપારો લો સખ ભોગી.

કુંડળીઓ. ૨૩

પટી ખના દા પાનકો, કથા ચુન લગાય;
 ફોલી હારો એલચી, તંખાક મીલાય;
 તંખાક મીલાય જાયફળ અંદર હારો.
 જવંત્રી તજ જુજ, સુપારી સાફ સમારો;
 ખિલાવ પીછે ખાવ, હોય દાસ્તી સીર સટો.
 કહેત વલ્લભ રામ, ખનાદો પાનકી પટી.

કુંડળીઓ. ૨૪

ખડીહે જગમેં નારીયાં, ઉતસેં સખ સંસાર;
 છતકે ધર નારી નહી, ઉનકા કયા પતીઆર.
 ઉનકા કયા પતીઆર, જર કરમી સખ જનને;
 નારો ખિન નર જોહ, તેહપર દીલ ન માને.
 ચલે નહી જહેવાર, કરમકી ખોડ પડીહે;
 કહેત વલ્લભરામ, જગતમેં નાર ખડીહે.

કુંડળીઓ. ૨૫

ખુખી ખુદાકી ખુખહે, સરજયા સંસાર;
 સગી વધો કારને, ખનાઈ નાજુગ નાર.
 ખનાઈ નાજુક નાર, રૂપકા ભરીયા હંડા.
 ખાન પાન સખ સુખ, દીચે નર હોવે ડંડા;
 ઈંદ્ર ચંદ્ર બ્રમાય, રહ્યા દારામેં કુખી.
 કહેત કવિજન વ્યારા, ખુખ ખુદાકી ખુખી.

દેશી ભાષાના કુંડળિયા

કુંડળીઓ. ૨૬

પાઇન પામે કો કદી, કરે કોટી ઉપાય;
 લખલો લોભે લપટાઇને લંકાં લેવા જાય.
 લંકાં લેવા જાય, ખાય ખત્તા તે ખોટા;
 મથેજ મળતું હોય, કોયના વેઠે ટોટા;
 કહેજ વલ્લભરામ, ભટકમાં ભુંડા ભાઈ;
 પડી પ્રભુની ટાંક, ન પામે કો કદિ પાઈ.

કુંડળીઓ. ૨૭

પહેલો થાતું પુન્યમાં, કરમાં જાદે વાર;
 સંગ કયુ આવે નહીં, તાર નહી તલભાર.
 તાર નહી તલભાર, સારથું દંખી મરતો;
 સુતનો દેવાદાર, રણ રણીયાતુ ભરતો.
 બર્ધરાજ ગુમાર, ગણાયો ગધવ ઘેલો;
 વલ્લભ કહે ધરમીજી, હોય તો થાતુ પહેલો,

કુંડળીઓ. ૨૮

પાત્ર જોઈ જર દિજીએ, જમ કામે સોહાય;
 કુપાત્રોને કર પડે, તો જીવહીંસા થાય.
 તો જીવહીંસા થાય, જેમ હીમરને દાધા;
 તેણે ગુંથી જાળ, જીવ જીવોનો લીધો.
 તેમાં હીંસાદાર, દેનારો પુરવજ સાથે;
 કહેછે વલ્લભરામ, દાન દયો શુભ જન હાથે.

કુંડળીઓ. ૨૯

પથરો છે પીગળ તણો, ભરમાવાનો ભાર;
 કાવ્ય કરો દઈ તાળને, ગ્રહી માપ આધાર.
 ગ્રહી માપ આધાર, સાર અનુભવનો ગાવો;
 તર્કશક્તીમાં તાર, લક્ષ લાંબુ દાડાવો.
 અક્ષર માત્રામેળ, કરોને કોય ન થયરો;
 કહેછે વલ્લભરામ, ગણો પીંગળને પથરો.

કુંડળીઓ. ૩૦

કૈક કવિ કવિતા કરે, પીંગળને અલ્યાસ;
 ગણુ વરતે માત્રા ગણુ, શબ્દ શરણના પ્રાસ.
 શબ્દ શરણના પ્રાસ, મેળવે જાદે ભુક્તી;
 તેથી શું કલ્યાણુ, કહો ક્યાં કવિની મુક્તી.
 કરે વહેવારિ કાવ્ય, કવી તે જનને ભગુવો;
 કથે જ્ઞાનનું કાવ્ય, કવિશ્વર તેને ગણુવો.

કુંડળીઓ. ૩૧

સાખાશી ના દિજ્યે, વિધા ભણે ભરપુર;
 દાન દેઈ દાતા ખને, દરશે દેવલ દુર.
 દરશે દેવલ દુર, નુર પધરાનું રાખે;
 ખાંધે ગુણિયલ ગ્રંથ, કવિતા કરીને ભાંખે.
 પાણુ ઈદ્રજીત હોય, હોય હરિજન આભાશી;
 કહેછે વલ્લભરામ, તેહને દયો શાખાશી.

કુંડળીઓ. ૩૨

વાણીથી પ્રાણી સદુ, પળવારે પરખાય;
 મુખ આકૃતી નેઈને, તોપણ કીમત થાય.
 તોપણ કીમત થાય, ચહ્યા ચક્ષુથી વરતો;
 હીંડછાથી જણાય, પુરૂષ સારો કે નરતો.
 અંતર ઊંડુ ગ્નાન, વિવેકે લેતું જાણી;
 કહેછે વલ્લભરામ, ગુણ નેવો નેઈ વાણી.

કુંડળીઓ. ૩૩

છપ્પા કીધા સૌ મળી, ખસેં એકત્રીશ;
 તેત્રિશ કુંડળિયા કર્યા, મનહર છંદ ઓશ.વી
 મનહર છંદ ઓવીસ, ઠવિતતો આઠ કર્યાછે;
 ઈદ્રવિજય છે સાત, ત્રણસેં ત્રણ કર્યાં છે.
 સંખ્યા સઘળી એજ, સમજવા સરખા દૃષ્ટા;
 કહેછે વલ્લભરામ, કર્યા કુંડળિયા છપ્પા,

મનહર છંદોઃ

પરાયુતો માગી માગી, પહેરવાની રઠ લાગી;
 ધીક વરણાગી ઝેવા, પોલા પૈસાદારને;
 રોક કરે તોયે પણ, હોક ધરે દાગીનાની;
 નકામી નાગાઈ કરી, દખડાવે યારને.
 જાણે લોક ધારે માર, ઝેવું તે શોભાવે સાર;
 પણ અજાણ્યુ ન રહે, સઘળા સંસારને.
 કહે વ્યાસ દામ વીના. દવાળીચોદાર થાવ;
 તોયે નામે લખી ન દે, દામ તે ગુમારને.
 ચાટલીઆ ચોળી હોળી, ધુપેલમાં રગદોળી;
 પુમડાં અત્તરે ખોળી, ઠંકારી દે કાનમાં;
 ઘેરી રાખે ઘાટ ભેર, કપાવીને વાંકો ડેર;
 ખીનગી લનાવી કાળી, ટીલાં તાણે તાનમાં.
 અંગરખાં અંગપર, તંગ પહેરે તાણી તોસી;
 ખોસી આંખળીને કચ્છ, મરી જાય માંનમાં.
 પાન ચાવી થુંક લાવી, લાલાઈ દખાડે મ્હોક;
 વ્યાસ કહે બને કણે, તારણીના તાનમાં.
 પહેરે પમ પાની લગી, પાટલીને ઠસે મારી;
 ચટક ચટક ચાલે, ગુણને ગુજારવા;
 તેલ મરદીને સાર, શરીર સફત કરે;
 નીત્ય ઘોયા ધાયા થવા, ઘોતીયા નીખારવા;
 આડી આંખે નારી જાણે, મેનનું ભાશણ ભાણે;
 હસ્તે મ્હોઢે માન્યનીમાં. કરે રોક મારવા;
 વ્યાસ વલ્લભ કહેછે, અનુભવ અતી કીધા;
 આટલાં લક્ષણે લુચ્યા, સોદા દોંગો ધારવા.

આંખ ખુબ ખેંચાવવા, ખેંચી ખાંધે ચોટલાને;
 દોરડા કુચાચો ઘાલી, અંખોડા રૂડા કરે;
 કપાળના કેસ ઢુપી, હોઠે મસ મસો ગસી.
 સોપારી મેઢામાં નાંખી, ઊંચા ગાલેથી ફરે;
 કાલુ બોલે શીશ બોલે, હોથે પટીઆંને આળે;
 સળુનો છેડો ઉપાડી, સાચવી શીશો ધરે.
 નેન થેડે નાક મેરે, દંત વતી હોઠ કેડે;
 ઝીણું અંખે આંખે વ્યાસ, કહે ઠસામાં મરે.
 નીચું ન્યાળી પુડ લારી, પાટલાને ઠેસે મારી
 પાછળથી ઉચુ પહેરી, થોડી ચાલે ચાલતી;
 હસ્તે મ્હોટે રસ્તે પળે, તાળી દૈ સખીને મળે;
 પુરુષોથી સંકોરાઈ, મગરૂખીમાં મ્હાલતી.
 કચ્છા કાંઠે વાતો કાઢે, છેડો કાઢી વા ઉડાડે;
 અંખોડો છોડી દેખાડે, લહેકો કરે તાલથી.
 અંગ તંગ અર્થ કુચ, કચુંઠી વલ્લભ વઢે;
 આટલાં લક્ષણે લુચી, ઘણાં ઘર ધાલતી.
 ભામની ભણાવવાયા ભય ભારે થાસે ભાઈ;
 વીધાવંત વનીતાનો, મોહ કીયો નીકીચો.
 લખી વાંચીને પ્રવીણ, ખને ગોરી ગુણ હીણ;
 પ્રેમ રસ રંગતણી, વઢે વાણી મીઠીયો.
 પરસગ મુખ વાત, કરવી ન પડે કઠી;
 છાની છપની છુપાવી લખી આપે ચીઠીયો.
 પોડ મડપંચ પાકો, પ્રેમદાની પાસ આવે;
 ભણી કુર કત શીખી, અંધ પણ દીઠીયો.

બશુ ભણી ભામનીને, ભય જગ તણે ઘણો;
 પત્રે વાત થાય નહીં, મ્હોડે મળવું પડે.
 તેવું મળતામાં ખહું, મુરાકલ માનુનીને;
 તેમ કરતાં મળે તો, કોની નમ્મરે ચરે.
 તેથી વાત માત તાત, બ્રાતના જાણ્યામાં જાય;
 થાય વડુ વડેર ખુણે, ધાલીને છાની છરે.
 ઝટલે ખે. ભુલે ભુંડી; ખીકમાં તે જાય ખુડી;
 ભણેલીની વાત ઊંડો, વ્યાસ કહે ના જડે.
 ભણાવજે ભાવથકા, ગુણુ ગોરી તણા જોઈ;
 કોઈ ડરંખાશે નહીં, સુદ્ધ બુદ્ધિ આપતાં.
 ખાળ વયવાળી નારી, નીકળે નકારી સારી;
 તે મર્મ જણાય નહીં, મથી મરે માપતાં.
 માટે છોડી મોટી થવા, દઈને ભણાવે ભાંઈ;
 શાસ્ત્ર નીતી સમજતી, કરે કડ કાપતાં.
 તેથી લાભ થાય જાણે, મ્હોટપણે પડે માણે;
 વ્યાસ કહે કનિષ્ઠાને, વિદ્વાનો ન થાયતા.
 નાની ઉમરની નારી, હોય ગુણુવાન સારી;
 પણ તેની સંગ યારી, કદી નવ કીલ્મ્યે;
 આહ્ય તો ભગની ભાવે, આહ્ય શેજને સલાવે;
 હશી રમીને ખેલાવે, તોપણ ન રીલ્મ્યે.
 આહ્ય તો ખુશીનું ખાણું આહ્ય તો પૈ પેશો નાણું.
 માગે આવ્યું હોય ટાંણું તોહયે પણ નવ દીલ્મ્યે.
 વ્યાસ કહે હેતથકી, રમાડીએ મુખ ખકી;
 લોક વહેમ ધારે નકો, માટે મન ખીલ્મ્યે.

અસનાઇ ખાળકની, કરવામાં લાલ નહીં;
 ઠસ ઠપકોતો માયે, આવે કોઇ કાળમાં.
 નીચને વતાવવાથી, ઘટે ઘણો ટેક તોરો;
 સેજે નીચુ જોણ પડે, નખજાની ગાળમાં;
 છટકેલી સુંદરીને, હસવાથી હાની થાય;
 મનના વગર કુડે, આવી જઈએ આળમાં.
 દહે વ્યાસ ચોર સંગ, ચોરતો ગણાવવાના;
 વણુ ચોરે લાંછનતો, લાગશે કપાળમાં.
 મન મધરૂખીવાન, કોઠ છુટ પાટલુન;
 ખેરી દહેરી લાલ ખની, સોટી રૂઠી રાખતા.
 ઇગરેજી ભણો ગણી, ઐયુવ્યારી બ્યાડમેન;
 એટપેટ ગેટપેટ, છટ છટ લાંખતા;
 ખોન નોકરીએ મ્હોટો, ગવરનર ખની રૂરે;
 જગ જીવ દુભે તેતો, શાણા જન સાંખતા.
 પણુ વક્ત્રભ કહેછે, જેહ છાકે છેક છઝ્યા;
 હરીથી ન ડરયા તેને, કાળ કુટો નાખતા.
 જગ તણા પ્રાણી તણી, મતી ગતી અતી ઘણી;
 કપાળે કપાળે સડની, પુદ્ધિ તણા ફર છે;
 ધણુ સત્ય થાપવાને, અસત્યને કાપવાને;
 કંમર કરી લે કુટો, તેથી જગ જેર છે.
 સવારથી વાંકુ વહે, ખરો નર ન લે રહે;
 ખદે ન અસુરને તો, તે મેર સમેર છે.
 આપ વેઠી દુખ સુખ, કરે સહુ સજનોન;
 વક્ત્રભ વહે તે સત્ય, વાઢી સમશેર છે.

કરતા જનનુ નામ, ભાવ ભર્યા સોધી લેજો,
 વીચારીને વાંચી જોઈશું, ઇઆદીતો આવશે;
 વ્યાપક છંદમાં સાર, પરખીને લેજો યારો.
 સરખા અક્ષર આજ, રસનાએ ફાવશે.
 વળે જીભ શબ્દ સારા, શોભાવંત એ ઠવાણા.
 લક્ષણવંતા તમામ, તરકથી સોધાવશે;
 ભણેલા ન જુલે જાતે, મનમાં વોચારી વાતે.
 રાજી થી નામો કરતાના, છે તેતો ખતાવશે.

કાવ્ય કવી કોઈ કોઈ, મનમાં વીચારી જોઈ;
 રાત દીન ખોઈ ખોઈ, રચે કૃત આપનાં.
 ગદ્ય તથા પદ્ય કરે, સુમારથી તાજ ધરે;
 સુખ શબ્દે રસ ભરે, માત્રામેળ માપનાં;
 પદ ગરખી પ્રખંધ, લાવણી ગજલ છંદ;
 છપ્પા ધરીને આનંદ, ખાંધે આપ છાપનાં;
 વ્યાસ કહે ભેળવીને, આપ કૃત ઠેરવીને;
 કત્રી નામ ફેરવીને, ગાય તે બે ખાપનાં.

મેર મુઆ વીછુડા તં, વેર વાળ્યું કેદાડાનું;
 વણ વાંકે મને દાખી, ડંખ સીદ મારીચા;
 ચડચો ચડી ચોટ દોડ, મુઝી લેટપોટ કપોં;
 હર્યો જાણે જીવ એવો, શો ઇરાદો ધારીઓ.
 જાદુવાળા કરી ચાળા, રોળી રાખ કુક મારી;
 વસ્ત્ર આંખજીને મ્હોડે, ખર્ખડી ઉતારીઓ.
 તોડયે ન ઉતર્યો પાપી, જાણે પગ નાંખ્યો કાપી;
 હરે વ્યાસ આખી રાત, ખાપને પોઝારીઓ,

ઇસકની વારતામાં, ઇસકી અત્યંત રીજે;
 ઠગાઈની વારતામાં, ઠગ ખુસી થાયછે;
 તરકરેની વારતામાં, તરકર આનંદ પામે,
 રહબદાની વારતામાં, સાબદા હરખાયછે.
 ભજનમાં ભક્ત રીજે, જ્ઞાની જન જ્ઞાને રીજે;
 વીંધ્યાની પ્રાણી વાણી, વીહારની રહાયછે.
 સત્ય દખી ખુસી સતી, પણ જેનો જેવી મતી;
 યશ તેની તેની ગતી, વ્યાસ વાણી ગાયછે.

કરમ અંડાળકાં હુ કૂર કૃત ખાત કથી;
 ગુનહીણ ગપ કોકી, પરને દહતું હે;
 તોળી જ્ઞાની ગંભીરતા, દીલ દેશ ધારે નાહી;
 જેસો દહ તે સો સાંતી, વાન તો સહ તું હે;
 રાનકી માફક દુષ્ટ, ભાન ભુલ કરભસે;
 કષ્ટ કાજ હોવે નાહી, ખડતા રહતું હે;
 પાપ પોટલેકા આપ, સીર યોજ ખહોત ધરે;
 નીદયાસે ન ડરો ભાઈ, વલ્લભ કહતું હે.

કરી કાલી કાંસ કાંસ, મારે કોઇ ધરમમાં;
 મરમમાં ખોલે ખડુ, ખીજનું ખગાડવા;
 આળ મુકે ભુંકુ ભુકે; અતુરાધ નવ મુકે;
 વહેરી થઈ ધારે ગોદો, વીતનો વગાડવા.
 ભુંકુ ખોલી આપ ડોલી, ડોલાવે સરવ કોને;
 ભુંકુ ભેરવે ભલાના, મનને ભમાડવા.
 વ્યાસ કહે રહે એવા, પાપી દુનોઆમાં ઘણા;
 પણ તેવા જનના રહે આગથી લગાડવા.

હરા કથા જ્ઞાન યોધ, સાંભળવા શુભ જાતી;
ભરાઈને ભેગા થશે, ભુખ્યા હરી નામના;
તેમાં કુદ્ધ વચ્ચે પડે, લુચ્ચાઈ કરીને લડે;
અનેકને એક નડે, નવરા ન કામના.

ધરમનો પંથ રોકે; ખેઠા ઠાલી ગપ ઠોકે;
કંઈક ઉભા રહે જાણે, અમે રાજા ગામના;
વ્યાસ કહે નરકી જીવ, કળીયુગે છાક્યા છેક;
ખરૂ કહે ખાર લાવે, આખલા હરામના.

પુન્ય કે પરોપકાર, પરમારથ થતું હોય;
તેમાં પહેલો પહેલ ઠાડે, જાણવો દાતાર છે.
લરાઈની ચડાઈમાં, વાજીત્રોના સુર મુણી;
સઉથી પડે સુસરો તે, સુરાનો સરદાર છે.

વક્ત્ર શણગાર વિણ, ઉપરથી ઠાલો ડસ્સો;
મારે તેથી જાણવી તે, છટકેલી નાર છે.
વ્યાસ કહે વિશ્વાસ, આપીને વાયદા વાહે;
ધરમમાં વાર કરે, જાણવો નાદાર છે.

ભક્તપાણું જગતમાં, મનાવા મંદીર પળે;
કોડી નવ નાખે રાખે, દેખાડવા વાટવા.
ટીલાં કરી માળા ધરી, ઝોપીચંદનને ચોળી;
જાણુ જ્યાંથી ત્યાંથી દામ, લાવી ઘેર દાટવા;
ગુર સાધુ વિપ્રો તણી, સેવામાં સુસરો દોડે;
મનથી ધારે મોદીકા, મળે મને પાટવા;
એવા ડગ ખગ ધ્યાની, પાઈતો ખરચે શાની;
વ્યાસ કહે દોડે દોડે, દડીઆ તે ચાટવા.

કઈક અતી છોશ રાખી, દાસ કાઠે હજે રંગે;
 ડોળ કરે ધરમનો, ભક્ત નામ પાડવા;
 કેક હાલ્યું હાલ્યું બોલે, જ્યાંને ત્યાં રાપણુ ડોલે;
 પરાઈ પંચાતો કરે, સાખાશી ગહુ કારવા.
 ઘણા અંગ દાગીનાઓ, રાત દીન પ્હેરી કરે;
 હોય તેના મનમાંતો અસ્તાઈ દેખાડવા;
 વ્યાસ કહે સીખા ટીકા, પટોકાની છટા રાખે;
 રોડ મારે તે રાંડોને, મોહજ લગાડવા.

ઠાલે હાથે ગંગા સ્નાન, ઠાલે હાથે ધરી ધ્યાન;
 ઠાલે હાથે દેવ દર, શણુ ત્યાર થાયછે;
 ઠાલે હાથે ગુરૂ તથા, ઠાલે હાથે હરી કથા;
 ઠાલે હાથે જ્ઞેશી મુખ, મ્હૌરતને મ્હાયછે.
 ઠાલે હાથે જ્ઞાનખોધ, ઠાલે હાથે વીધા સોધ.
 ઠાલે હાથે આશીર્વાદ, માગી ગુણ ગાયછે.
 પણુ શાસ્ત્રના કલ્યાથી, કહેછે વલ્લભરામ;
 ઠાલે ફળ ઠાલુ મીથ્યા, મ્હેનત તે જાયછે.

આરૂં બેદ શાસ્ત્ર ખટ, આર પુરાન કોઈ;
 પડતહ ભાવ રખી, ખુણ ખરી ગમશે;
 પાંડવકા ઇતીહાસ, રામાયન રામ ઠેરો;
 ગાવે સમજવે બહેત, તાલ સુર સ્તમસે;
 કોહું વહે સંસકત, કોહું બદે પરાકત;
 કોહું કોહું બદતહ, ફારસીજ દમસે;
 દેખાવત ડોળ આર, ધરમ ચલાવે આપ;
 કહે બ્યાસ ખીખાદે ન, ફળ્યો મન ભમશે.

નોટક કવિત્વ.

કવિત ૧

ઢાર સાત મારશે, છટકેલી નારસે;
મધંચી યારસે, પ્રોત કણુ કાળ ના જોડીએલ;
ટેક તોરા તનસે, બેરી બેરી જનસે;
કાવા ફરામનસે, પ્રાન ગયા લગી ન છોડીએલ.
જરકરમ માતકા, છીદ્ર હોય તાતકા.
કડ કત જાતકા, પરમુખ ખારતા ન ફાડીએલ;
કહેત વલ્લભરામ, અસલકો કામ ધામ;
ખીન કામ હણુ કામ, અલે વાં તલીક નવ તોડીએલ

છોટાસા ખાલકુ, ગરીબ ક ગાલકુ;
નીરખનો લાલકુ આપ પેટ માટ ન રડાવીએલ;
એટા હોય તનકા રુલામ ભોવનકા;
રનેહી રાત્રુ જનકા એ તોનકુ મુખ ના ચરાવીએલ.
પ્રણતકી નારોયાં, નાર વભિઆરીયા;
પેટકી કુઆરીયાં, એતનેકુ લડ ન લડાવીએલ;
સાધુકે ધરનમે, ભ્રમ કે કરમમે;
શામાકો સરમમે, કહે બ્યસ ભંગ ન પડાવીએલ.

બકરા બકતરે, કુતરા ભ તરે;
ગર્થવ લડતરે, પડવરે રગમાંની ભંગ પુરા;
એસાઈ હરાનખોર ખનન હાંકો ચોર,
જુગત કહત દોર, તોહયે નહી સમજે ખાલો પુરા;
ખાવે ગાલી પરકો, ધન્યત બાવે ઘરકી;
નાસ હોવે જરકી, તોખા નહીં કર કરમમે અધુરા
કહેત વલ્લભરામ, કમલમે દેવ કામ;
ખાપુકા ખોળતકામ. નીરપસાપર બહોતહોતહુરક

પેટકા કપુત સુત, ભોગ ભોગી અખધુત;
 ભામનો ભમેલ ભુત, રાજકુતકેરા ખીસખાસ નવકીજયે
 મીઠા બોલનારસે, જુઠા દોસદારસે;
 ખડગુંકી ધારસે, રાજકા કુંઆરસે, કબુજો ન રીજયે.
 જનવરો રાનકા, હરખાયા રવાનકા;
 મરદખેઈમાનકા, જનકા જોખમ પાસ, પાઉતોનદીજીએ
 કહેત વલ્લભરામ, દુર કર એહી ઠામ
 જાયગો જરૂર નામ, પોછુ કામખીગડેપ્રથમદેખલીજીએ.

પુન્ય કર દાન કર, પ્રભુજીકો ધ્યાન ધર;
 સુમતમે મત મર, જાયગા જોખનજર, પોછેસે પસ્તાયગા
 મેરા તેરા કરકે, પરાયા જર હરકે;
 ભંડાર ધરભરકે, સખયાહિ ધરકે, તુ ઠાલાઠાઠ જાયગા.
 એત લે મુરખ જન, બ્રાત માત તાત તન;
 સખ સુખહે સપન, ધરધનકીમાયામે ખતાખુખખાયગા.
 કહેત વલ્લભરામ, હરીકો સમર નામ;
 તજદે કુથલીકામ, જમપુર કામજકે પાપી તું પીટાયગા

છંદા કવીત ૧

ધણું જોર આવે, કયરપીને કોડી કાઠનાં;
 ધણું જોર આવે; ભુંડાએને ગાળ ભાંડતાં;
 ધણું જોર આવે, જ્ઞાની જ્ઞાનને દેખાશતાં;
 ધણું જોર આવે, ભગતોને તાળી પાડતાં.

છંદા કવિત ર

ધાતુ જ્ઞેર આવે સુથારોને કાળ છોલતાં,
 ધાતુ જ્ઞેર આવે ન્યાયાધીશે ન્યાય તોળતાં;
 ધાતુ જ્ઞેર આવે, વ્યાસ ભક્ત પ્રભુ ખોલતાં,
 ધાતુ જ્ઞેર આવે વીદ્વાનોને વીદ્યા ખોલતાં.

છંદા કવિત ૩

ધાતુ જ્ઞેર આવે, ખાળ નીશાળથી છુટતાં,
 ધાતુ જ્ઞેર આવે, ભંગીઓને ભાંગ ઘુટતાં;
 ધાતુ જ્ઞેર આવે, તસ્કરોને માલ હુટતાં;
 ધાતુ જ્ઞેર આવે, સર્વે કામનીને કુટતાં.

છંદ્રવિજય છંદ.

રામ સુધામ કે કામ ગયે જળ,
 આપકો નગ્ર સખી સંગ લીચો;
 સ્વાન પડો ખડો પાપીષ્ઠ પુરુષ,
 ખારતા સુનનેકુ દહ દીચો.
 રામ પુછે તોરે સીરપે કથીર,
 સહજ મીલી ખહોત રૂંધીર પીચો;
 વલ્લભકો નાથ કહેત સાક્ષાત,
 દોનસી ભત તેં ક્યા પાપ કોચો.

સ્વાન કહ્યું સુનો તુમ રામજી,
 સુધ્ધ હોકે મેને પંથ ચલાયો;
 બોધ હરીકા નામકો કરકર,
 જગતમે ભકત મહે આપ ફેલાયો;
 સુનને વાલે કથીર હુએ આર,
 ફેરણેમે મુજકુ સ્વાન બનાયો;
 વલ્લભકા નાથ બહોન કૃપાકર,
 આપકે સરન મુને ખોલ.યો.

હરકવાવાળુ સ્વાન વસી મહી,
 પળ્યુંને બે જણે જોયું કદાપી,
 તેમાંથી એક જણે બુમ પાડીને,
 સરવ જીવોમે સુચના આપી;
 તેથી બીજે બારી વારી રાખી કહ્યું,
 કે સ્વાનનું શીશ નાખશે કાપી;
 વ્યાસ કહે ક્ષેમ બેઉ વઢયા તેમાં,
 કહો ભાઈ કોને જાણવો માપી;

વીશ્વમાં વધ્યાછે વ્યાસ તણો વંસ,
 કહે કથા ઘણા કોકાલા સ્વરે;
 લખ્યું વાંચે ગુણ સંચે નહી વળી;
 અરથતણા અતી અનરથ કરે;
 જોડણી જોડે તોડે તાળને રામ,
 ધોગળ પોથીમાં ધ્યાન ન ધરે;
 પેટ માટે ચડપંચ કરે બહુ,
 વલ્લભ કે જે વળી ફાંકડા ફરે.

કે ગુણી વ્યાસનું જ્ઞાન જોઈ,
 આપ ગુર્ગી કેવરાવવા ચલાયે;
 કે મારાનું કંઈક કૃત લાવીને,
 પોતાનું નામ ધાલીનેજ ગાયે,
 તે મન ફાવે તો ફેરવીને જરા,
 કૃત કરચુ મેં ખતાવવા જાયે;
 ધીકારછે તેવા વ્યાસ કવીજન,
 વહીભ કે છાનું રેન જરાયે;

તાત તાણા મુજ આત તણા ખહુ,
 શીબ્યફળ સુત છે જગ વીરો;
 જાત તાણા ધણા મણા રહી નહી,
 ભણ્યા ન ગણ્યા થતું વ્યાસ શીરો;
 રીતા જાણી નહી નીતી આણી નહી,
 જ્ઞાન વીના કરે ડોળ અતીરો;
 વલભ વદેછે નામ લજ્જવાણુ,
 એક ખેહાલ જરા ઠીક દીરો.

કેક કુમતી ભરેલાછે શીબ્યતે,
 લીલે લીલુ ભખકામાંજ ભજે.
 દોરા ચીઠી જગ જાદુથી ઘુતવા,
 કરે ઠાળી ખોનગીચા કપાજે;
 પ્રપંચ પાપથી પ્રેનદા છેતરે;
 કુકતથી ઠાગ સરવનો ઠાળે;
 વ્યાસ કે વીરવ ન માને વીના ગુણ,
 એક અનેક તણા ખીજ ખાજે.

